

Leuven

Minderbroedersstraat

Verslag van Resultaten Bureauonderzoek
2023F170



leuven

Inhoudstafel

Colofon.....	3
1. Administratieve gegevens.....	4
2. Aanleiding onderzoek.....	6
2.1. Wettelijk kader	6
2.2. Geplande werken.....	6
3.1. Vraagstelling.....	9
3.2. Randvoorwaarden	9
4. Werkwijze en strategie bureauonderzoek	10
1. Landschappelijke ligging.....	11
2. Historisch kader.....	15
2.1. Historische situering van Leuven	15
2.2. Minderbroedersstraat	16
2.3. Cartografische bronnen	23
3. Archeologisch kader	28
3.1. Minderbroederspoort	28
3.2. Archeologie aan de Minderbroedersstraat	29
3.3. Waterputten.....	30
4. Synthese	33
5. Verwachting archeologisch erfgoed.....	36
5.1. Archeologische verwachting	36
5.2. Vervolgonderzoek	38
6. Samenvatting	40
7. Bijlagen.....	41
8. Bibliografie.....	42
Websites	42

Colofon

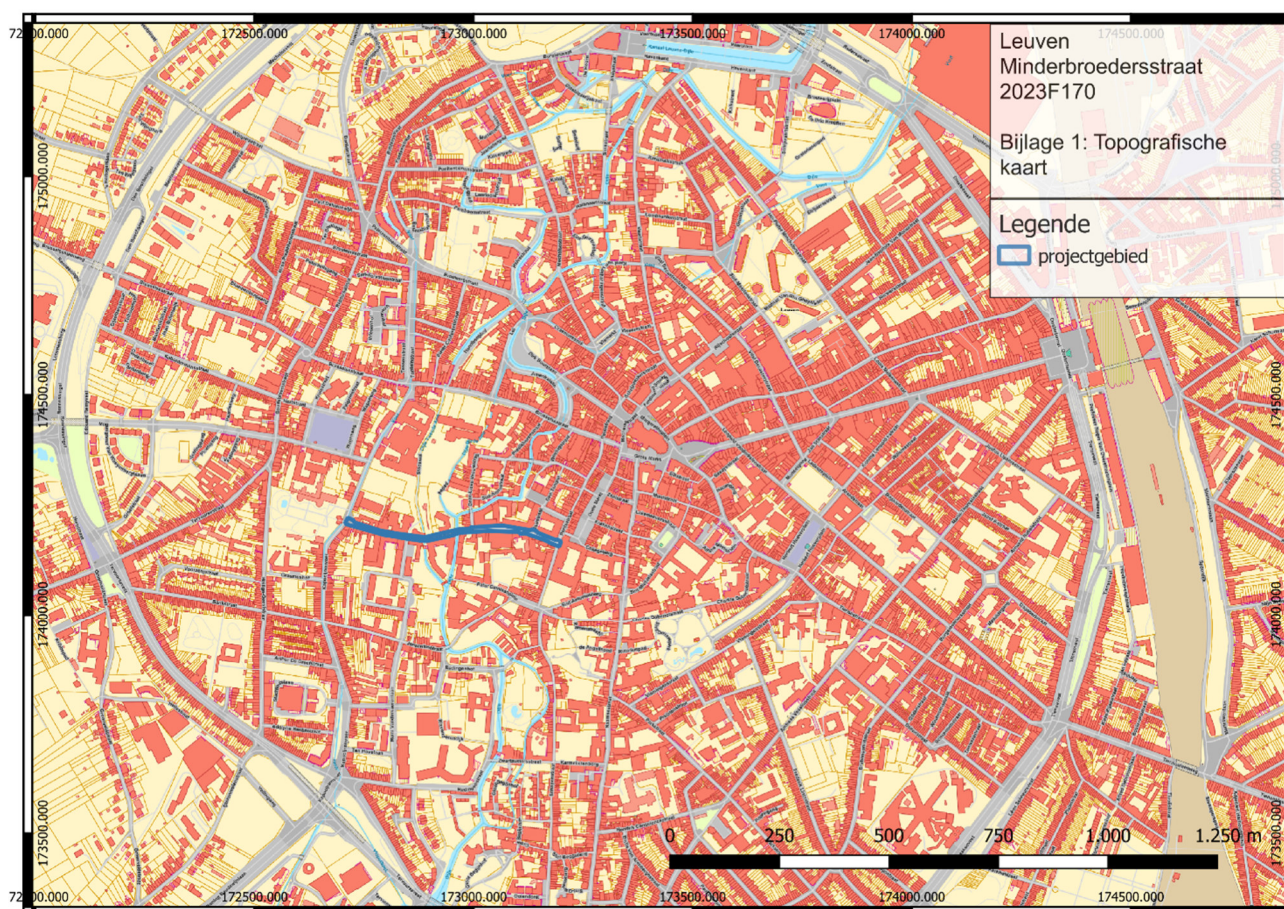
Projectcode	2023F170
Titel	Leuven Minderbroedersstraat Verslag van Resultaten Bureauonderzoek
auteur	Lisa Van Ransbeeck, Mel Peeters
Erkend archeoloog	Lisa Van Ransbeeck OE/ERK/Archeoloog/2016/00152
Bounding box in Lambert	X: 172709 Y: 174234 X: 173210 Y: 174141
Kadaster	Leuven, Openbaar Domein
Naam van alle actoren en vermelding rol/functie	Lisa Van Ransbeeck (erkend archeoloog)
Naam van alle personen buiten het project en/of wetenschappelijke advisering	/

Hoofdstuk 1. Beschrijvend gedeelte

1. Administratieve gegevens

Het projectgebied bevindt zich in het centrum van Leuven (Figuur 1). Het gebied beslaat de volledige Minderbroedersstraat van aan de Kapucijnenvoer in het westen tot aan de Parijsstraat in het oosten (Figuur 2). Kadastraal is het gebied gekend als Leuven, afdeling 4, sectie D: openbaar domein. Een kadasterkaart wordt niet bijgevoegd omdat de straat deel uitmaakt van het openbaar domein en er geen specifieke kadastragegevens weer te geven zijn.

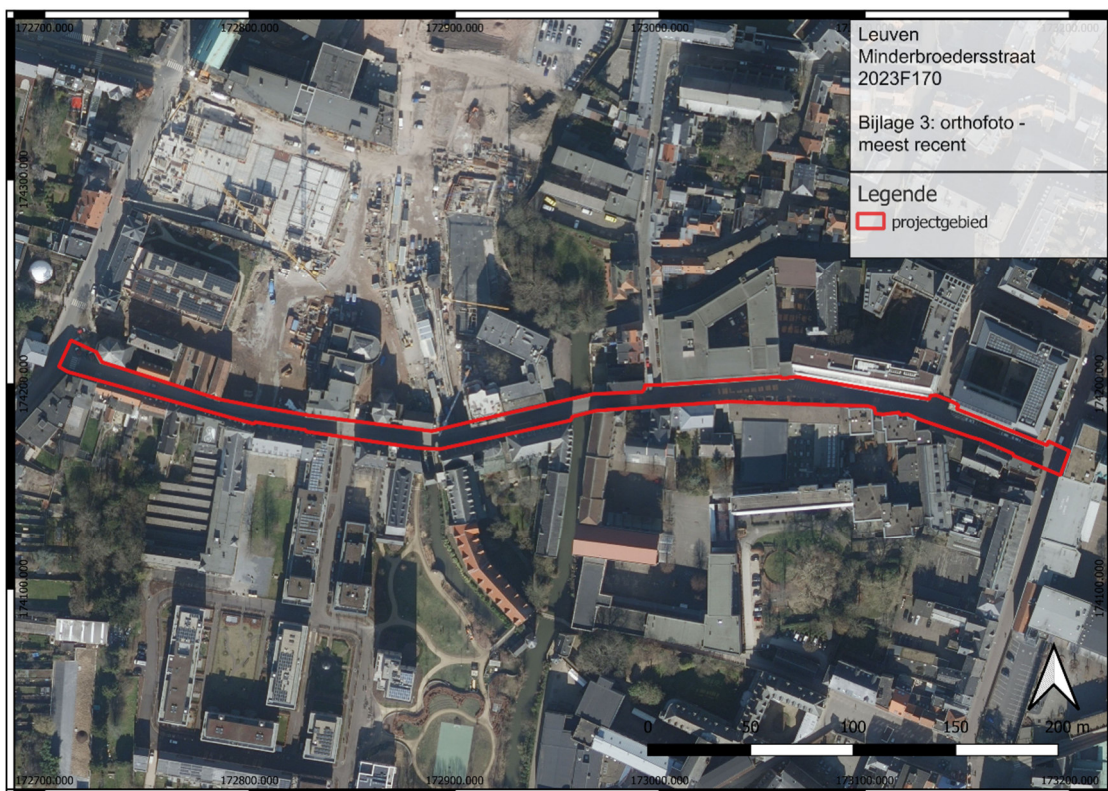
Het plangebied bestaat nu uit een verharde straat met voetpaden en parkeerplaatsen (Figuur 3). De straat is volledig bebouwd aan beide zijdes en wordt op twee punten gekruist door de Dijle. Geheel aan het westelijke uiteinde van het projectgebied loopt de Voer, deze is hedendaags echter overwelfd.



Figuur 1: Kaart van centrum Leuven met projectgebied (© Informatie Vlaanderen).



Figuur 2: GRB met projectgebied (© Informatie Vlaanderen).



Figuur 3: Luchtfoto van het projectgebied (© Informatie Vlaanderen).

2. Aanleiding onderzoek

2.1. Wettelijk kader

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning. Als de totale oppervlakte van de kadastrale percelen of het projectgebied waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt en de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

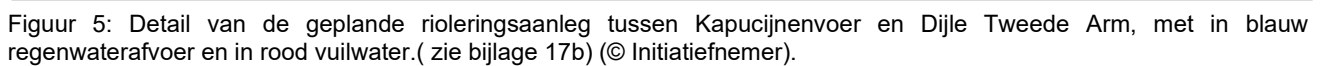
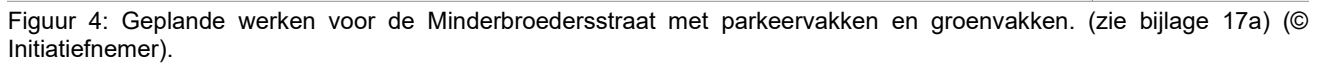
2.2. Geplande werken¹

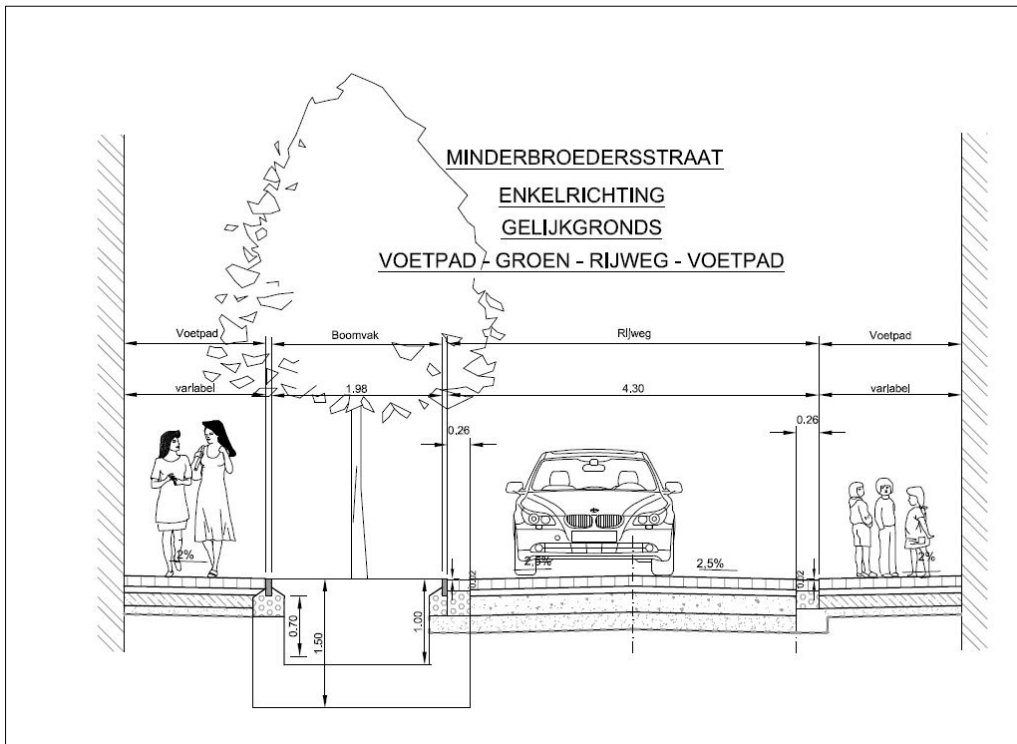
De geplande werken bestaan uit de heraanleg van de Minderbroedersstraat en het plaatsen van een gescheiden rioleringsstelsel voor afval- en regenwater (Figuur 5 en bijlage 17b en 17c). De reeds aanwezige diepe collectoren blijven in gebruik. Het tracé van de nieuwe riolering volgt het tracé van de oude riolering grotendeels. Door het feit dat de geplande riolering een gescheiden systeem is zal de totale breedte wel vergroten en zal de aanleg een verstoring hebben op het bodemarchief. De aanleg van de riolering zal gepaard gaan met een verstoring tussen 1,70m en 2,10m onder maaiveld voor de afvalwaterriolering; voor de regenwaterriolering gaat het om een verstoring tussen 2,20 en 3m onder maaiveld. Tussen Kapucijnenvoer en Refugehof zal deze ingreep nog dieper zijn: hier moet diep (variërend tussen 3,71m en 5.45m onder maaiveld) uitgegraven worden voor het plaatsen van groutwanden en onderwaterbeton. De breedte van de sleuven varieert tussen 1,50m en 3,5m afhankelijk van de diepte van de aan te leggen riolering. Daarom wordt er uitgegaan van een volledige verstoring van de rijweg ter hoogte van de gescheiden riolering.

De geplande werken vinden plaats over het gehele projectgebied en houden ook een heraanleg van de straat in. Er komen nieuwe parkeervakken en nieuwe groenvakken (Figuur 4 en bijlage 17a). Bij de heraanleg van de straat en voetpaden wordt een verstoring van 52cm onder maaiveld voorzien. De groenvakken worden tot 1,50m onder maaiveld uitgegraven (Figuur 6) en lopen deels door onder de parkeervakken.

Er werden enkele proefputjes gemaakt om de nutsleidingen in kaart te brengen. Op bijgevoegde foto (Figuur 7) is zichtbaar dat het voetpad tot op een diepte van 60cm volledig wordt ingenomen door nutsleidingen.

¹ Informatie initiatiefnemer.





Figuur 6: Typedwarsprofiel van de straat ter hoogte van de groenvakken (© Initiatiefnemer).



Figuur 7: Proefputje voor de nutsleidingen in het noordelijke voetpad van de Minderbroedersstraat, ten oosten van hoek met OLV-sstraat (huisnr.8) (© initiatiefnemer).

3. Onderzoeksopdracht

3.1. Vraagstelling

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op het terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van geplande bodemingrepen.

- *Wat is de archeologische verwachting voor het projectgebied?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?*
- *Is er een archeologische site aanwezig? Wat zijn de kenmerken en de bewaringstoestand ervan? Wat is haar relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?*
- *Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?*

Elk archeologisch vooronderzoek begint met een bureauonderzoek. Na afronding hiervan bepaalt de erkende archeoloog of verder vooronderzoek noodzakelijk is en welke onderzoeksstrategie hiervoor aangewezen is. De keuze van de onderzoeksstrategie wordt bepaald op basis van volgende criteria:

- *Is het mogelijk deze methode toe te passen?*
- *Is het nuttig deze methode toe te passen?*
- *Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief om deze methode toe te passen?*
- *Is het noodzakelijk deze methode toe te passen (kosten-batenanalyse)?*

3.2. Randvoorwaarden

Nvt

4. Werkwijze en strategie bureauonderzoek

Alle beschikbare archeologische, historische en landschappelijke informatie over het projectgebied en zijn omgeving wordt verzameld en getoetst aan de geplande werken binnen het gebied. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer.

Archeologische gegevens werden geraadpleegd bij de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), uit de in akte genomen (archeologie)nota's en uit de gemelde eindverslagen op het loket van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Geografische informatie van de Vlaamse Overheid met betrekking tot landschappelijke en bodemkundige ligging werd geraadpleegd via Geopunt en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Historische informatie werd geraadpleegd via de inventaris van het onroerend erfgoed, publicaties over het onderwerp (zie bibliografie) en via het stadsarchief. Historische kaarten, plannen en (lucht)foto's werden opgevraagd in het stadsarchief van Leuven; via Geopunt: de gebundelde geografische informatie van de Vlaamse Overheid en Cartesius: de databank met historische kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Deze kaarten, plannen en luchtfoto's werden waar mogelijk geëvalueerd om een zicht te krijgen op het landgebruik van het projectgebied door de eeuwen heen. De kadastragegevens werden ontleend aan de cadgisviewer van de federale overheid.

Alle beschikbare informatie werd in een tekst gegoten en geïllustreerd door kaarten waar nodig. De kaarten werden gemaakt met Qgis. Op basis hiervan werd aan de hand van bovenvermelde onderzoeksvragen geëvalueerd of verdere stappen in het onderzoekstraject noodzakelijk zijn.

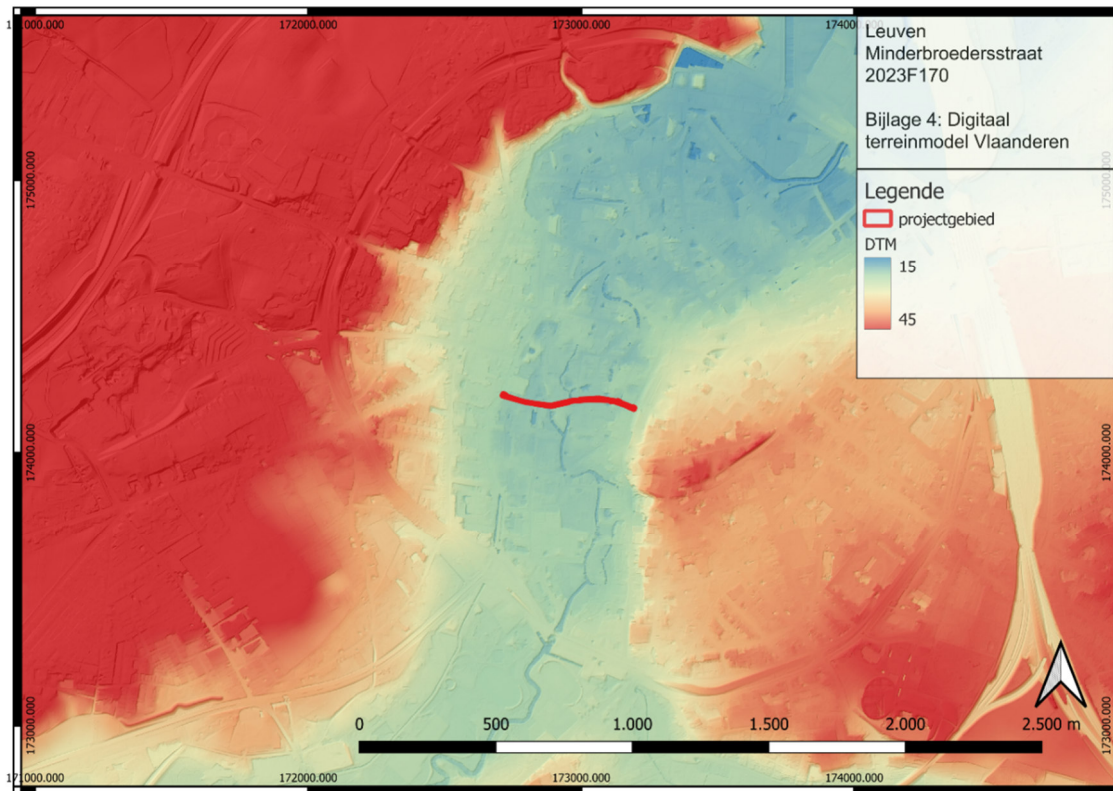
Er werd geen advies van specialisten en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen.

Hoofdstuk 2: Assessmentrapport

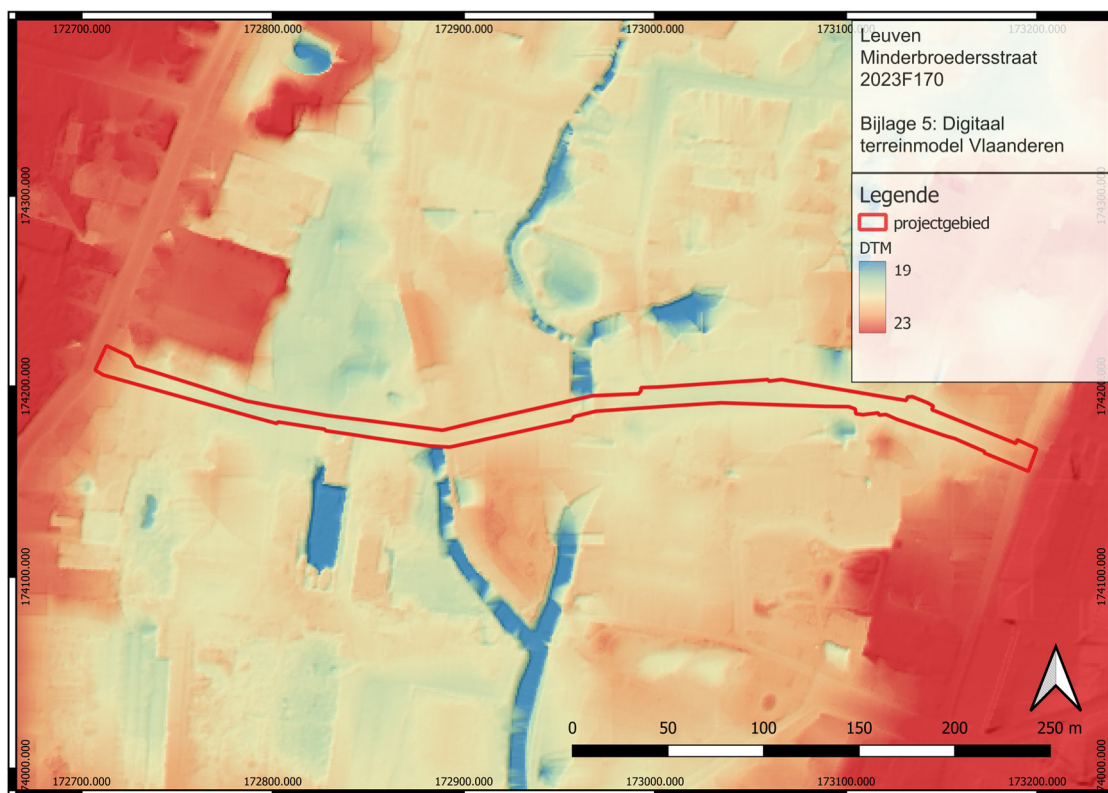
1. Landschappelijke ligging

Het projectgebied situeert zich in het centrum van Leuven en dwarst de eerste stenen stadsomwalling. Dat betekent dat ongeveer de helft van het projectgebied zich binnen de eerste stadsomwalling bevindt. Het gebied omvat de Minderbroedersstraat van aan de Kapucijnenvoer (west) tot aan de Parijsstraat (oost). Van west naar oost kruist de Minderbroedersstraat de Dijle Tweede Arm en de hoofdloop van de Dijle. Onder de Kapucijnenvoer, ten westen van het projectgebied, loopt de overwelfde Voer.

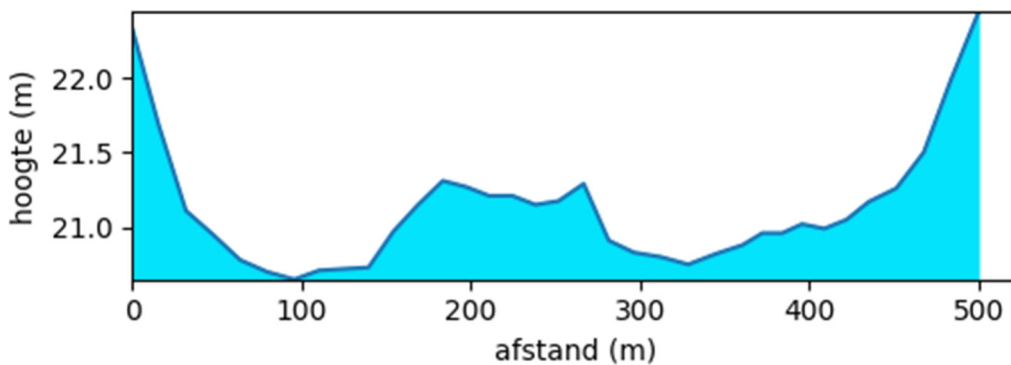
De stad Leuven bevindt zich op het raakpunt van drie geografische gebieden: de vlakte van laag-België, de ijzerzandsteenheuvels van het Hageland en het Brabants leemplateau van Midden-België, waarin de Dijle en haar bijrivieren zich diep insneden. De lage stadsgedeelten bevinden zich in de alluviale vlakte en de hoger gelegen delen bevinden zich op de rivierterrassen met steilere hellingen (Figuur 8). Hierdoor is er een groot hoogteverschil merkbaar in de stad. Het plangebied bevindt zich in de alluviale vlakte van de Dijle op ca. +21,30m TAW. De Kapucijnenvoer in het westen ligt op ca. +22,50m TAW en de Parijsstraat in het oosten op ca. +22,3 m TAW. De straat vertoont twee depressies op ca. 20,90m TAW, de ene tussen Kapucijnenvoer en Tweede Dijle-arm en de andere net ten oosten van de hoofdloop van de Dijle (Figuur 9 & Figuur 10).



Figuur 8: Digitaal Terreinmodel Vlaanderen van Leuven (© Informatie Vlaanderen).



Figuur 9: DTM detail van de straat en omgeving (© Informatie Vlaanderen).



Figuur 10: Hoogteprofiel van het projectgebied van west naar oost (© Informatie Vlaanderen).

Op de tertiair geologische kaart (Figuur 11) is zichtbaar dat het projectgebied zich bevindt op een grens tussen de Formatie van Brussel, deze bestaat uit bleekgrijs fijn, kalkhoudend, soms fossielhoudend zand met kiezel- en kalkzandsteenbanken en de Formatie van Kortrijk bestaande uit grijze klei. De grens ligt ongeveer ter hoogte van de Waaistraat. De top van het tertiair bevindt zich ter hoogte van het projectgebied op ca. +15,9mTAW.² Dit is op ca. 6 meter onder het maaiveld.³ De dikte van het quartair dek kan sterk variëren op enkele meters afstand in de Leuvense regio, dus ook hier kan dit niet helemaal accuraat zijn. Op het contact van de tertiaire ondergrond met een quartaire deklaag wordt meestal een grindafzetting aangetroffen.⁴

Op de quartair geologische kaart, kaartblad 32 (1: 50.000) is zichtbaar dat de ondergrond van de Minderbroedersstraat bestaat uit twee verschillende afzettingen. Het meest westelijk gelegen deeltje van de Minderbroedersstraat aan de Kapucijnenvoer bestaat uit zandleemafzettingen (Figuur 12: donkergroen): deze kunnen van verschillende oorsprong zijn: afgezet door de wind (eolisch) of afgespoeld van hellingen (colluvium). De rest van het projectgebied staat gekarteerd als de Formatie van Arenberg (Figuur 12: blauw), deze bestaat uit alle postglaciale sedimenten van de Dijle en haar armen en bevat beddingssedimenten, overstromingssedimenten (oeverwallen en komgronden), venen en turflagen. Deze formatie kan opgedeeld worden in 3 delen, dit zijnde van jong naar oud: lid van Rotspoel, lid van Korbeek-Dijle en lid van Rotselaar. Het lid van rotspoel bestaat uit alle leem en zandige leem die aan de oppervlakte liggen en zich sinds de ontbossing afgezet zijn. Deze vormt vaak een interne gelaagdheid die vaak onderbroken is door menselijke ingrepen. Het lid van Korbeek-Dijle bevat alle kleiige lemen en lemen, deze bevatten soms een grote hoeveelheid aan veen, deze rusten op het lid van Rotselaar en worden door een bodem afgedekt. Ten slotte bestaat het lid van Rotselaar uit veen dat gelegen is tussen de grindafzettingen en de venige kleien uit het Atlanticum.⁵

Omwille van de ligging van Leuven op de grens van verschillende geografische gebieden bevindt Leuven zich op de grens van de zandleem- en leemstreek. De Leuvense binnenstad is gekarteerd als OB (bebouwde zone) op de bodemkaart. Deze kaart wordt niet afgebeeld.

² Databank ondergrond Vlaanderen virtuele boring

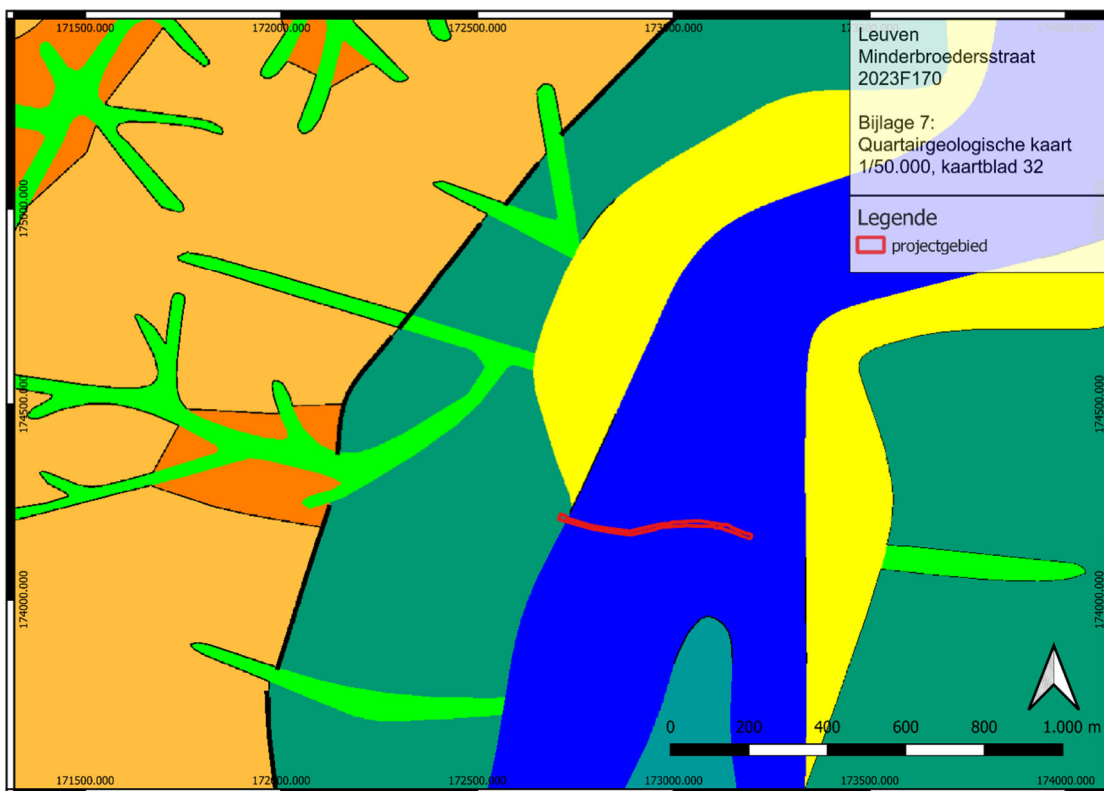
³ DOV bodemverkenner.

⁴ Goossens E., Gullentops F., Vandenberghe N. 2007, *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 32. Leuven*, Brussel. p. 19-25

⁵ Goossens E., Gullentops F., Vandenberghe N. 2007, *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 32. Leuven*, Brussel. p.27-28.



Figuur 11: Tertiair geologische kaart (© Informatie Vlaanderen).



Figuur 12: Quartair geologische kaartbladen (1:50.000): kaartblad 32 Leuven (© Informatie Vlaanderen).

2. Historisch kader

2.1. Historische situering van Leuven⁶

Over de vroegste geschiedenis van Leuven is niet veel geweten. Er zijn archeologische bronnen die wijzen op Romeinse aanwezigheid, maar verdere kennis over deze periode is eerder beperkt. De plaatsnaam Loven verschijnt voor het eerst in de geschreven bronnen aan het einde van de 9de eeuw. De Annales Fuldenses maken dan melding van de Slag bij Leuven (891) waarin Arnulf van Karintië een belangrijke overwinning boekt op de Noormannen.

Vanaf de 10de eeuw worden de geschreven bronnen talrijker, deze wijzen op een ontstaan van de stad in de alluviale vlakte van de Dijle. In die periode wordt mogelijk een eerste versterking aangelegd op een eiland in de Dijle, vermoedelijk op de plaats waar zich nu het Groot-Begijnhof bevindt. Later werd een tweede burcht meer stroomafwaarts neergezet. Deze grafelijke burcht zou zich vanaf 1015 op het zogenaamde Hertogeneiland, een eiland tussen Dijle en Aa, bevonden hebben. Later, in de 13de eeuw, werd deze burcht nogmaals verplaatst naar de Keizersberg. De aanwezigheid van de graven van Leuven, later hertogen van Brabant, wijst op een zeker belang van de stad binnen de regio.

Leuven dankt haar economische groei aan de ligging langs de bevaarbare Dijle en op de handelsweg Brugge-Keulen. Deze ligging lag aan de oorsprong van de vroegste stadsontwikkeling van Leuven, in de loop van de 12de eeuw. De stad groeide rond vijf belangrijke verkeersaders die het concentrisch stratenpatroon van de stad bepaalden. De bouw van de stenen stadsomwalling wordt traditioneel geplaatst in 1156. Maar recent onderzoek opteert eerder voor een datering op het einde van de 12de- begin van de 13de eeuw. De stenen omwalling bestond uit 11 poorten en 31 torens en omsloot ook die ook de grafelijke burcht. De ontwikkeling van de typische stadsfaciliteiten zoals stadhuis, markten en hallen moeten ook in deze periode gesitueerd worden, evenals de vestiging van heel wat religieuze ordes. In de 14de eeuw was onder meer de eigen lakennijverheid verantwoordelijk voor verdere economische ontwikkeling. De tweede stenen omwalling werd in die periode aangelegd. Deze komt ongeveer overeen met de huidige stadsring.

In 1425 werd de universiteit - Studium Generale Lovaniense - gesticht door Jan van Bourgondië. Deze trok geleerden aan van over heel Europa. Leuven werd hiermee een echte universiteitsstad. Ook al verloor de universiteit een aantal malen aan belang, ze zou in de eeuwen na de stichting toch uitgroeien tot een van de belangrijkste van de Lage Landen en zou een belangrijke rol blijven spelen in de ontwikkeling van de stad.

Met de aanleg van de Leuvense Vaart in 1750, waarin vooral de brouwers een belangrijke rol speelden, werd Leuven als economisch-industrieel centrum op de kaart gezet. Vooral de bierindustrie won vanaf toen aan belang. Beide wereldoorlogen drukten een zware stempel op de stad. Vooral de zone tussen de Grote Markt en het station werd zwaar toegetakeld. In beide oorlogen ging een groot deel van de universiteitsbibliotheek (en duizenden archiefstukken) in vlammen op. Ook heel wat gebouwen gingen tegen de vlakte en dienden na de oorlogen (eerst in het interbellum en later in de jaren 1950) heropgebouwd te worden.

⁶ Gebaseerd op AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: Historische stadskern van Leuven [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140040> (geraadpleegd op 13 februari 2018).

2.2. Minderbroedersstraat

De Minderbroedersstraat vormt sinds halverwege de twaalfde eeuw een belangrijke verbindingsweg in de stad tussen centrum en periferie. Op basis van kaartmateriaal lijkt het aannemelijk dat diens tracé sinds deze periode grotendeels onveranderd is. De rede hiervoor zijnde het feit dat één van de stadspoorten van de eerste stadsomwalling zich hier bevond.⁷

De datering van de **eerste stenen stadsomwalling** wordt traditioneel geplaatst in de periode 1156-1165, maar op basis van de krijgswaardkundige ontwikkelingen lijkt deze datering erg vroeg. De Leuvense stadsmuur werd opgetrokken volgens het “système Philippien” een verdedigingssysteem dat gekenmerkt wordt door een systematisch gebruik van flanketorens en schietsleuven. In Brussel, Maastricht, 's Hertogenbosch en Keulen werden gelijkaardige stadsmuren opgetrokken, waarvan men de start dateert in het eerste derde van de dertiende eeuw en in verband brengt met hertog Hendrik I van Brabant (1190-1235). De hertog spoort in het charter van 1229 Maastricht aan om zich te ommuren omdat Maastricht te zwak verdedigd was ten opzichte van de andere versterkte steden op zijn grondgebied. Mogelijk wijst dit erop dat Leuven al een stenen stadsmuur had als hoofdstad en residentiestad van de hertog. Tussen 1198 en 1230 werd een nieuwe burcht opgetrokken op de Keizersberg ter vervanging van zijn residentie op 's Hertogeneiland in het stadscentrum. De met de stadsmuren vergelijkbare architectuur wijst mogelijk op eenzelfde datering. Dan zou de aanleiding tot de bouw van de nieuwe burcht de bouw van de stadsmuur kunnen geweest zijn, waarbinnen de hertog zich niet meer autonoom genoeg achtte. Volgens deze argumentatie kan de datering ten vroegste eind twaalfde-begin 13de eeuw, onder regering van hertog Hendrik I van Brabant vooropgesteld worden. De datering 1156-1165 zou dan kunnen verwijzen naar de optrekking van de eerste omwalling met gracht en wal die de stenen omwalling voorafging. Maar meer onderzoek is nodig om de datering van de stadsmuur beter te kunnen bepalen.⁸ Deze eerste stenen stadsomwalling had 31 torens, 2 waterpoorten en 11 poorten waarvan de Minderbroederspoort (voorheen Hampoort) er één was. Deze stadspoort bevond zich ter hoogte van de tweede Dijlearm. De poort kent verscheidene bouwfasen, zo wordt er in 1363 een verdieping en een nieuw dak toegevoegd, in de loop van de 15^e eeuw werd deze gerestaureerd. Later werd deze verwaarloosd, dit is zichtbaar aan de gaten in het dak op de prenten uit de 17^e eeuw (Figuur 13). Langs veldzijde wordt deze stadspoort gekenmerkt door 2 halfronde torens (Figuur 14). Voor de poort bevond zich een brug. In 1616 wordt de poort tot op de hoogte van de stadsomwalling afgebroken (Figuur 15) waarna deze in 1765 volledig tot op grondniveau verwijderd wordt.⁹

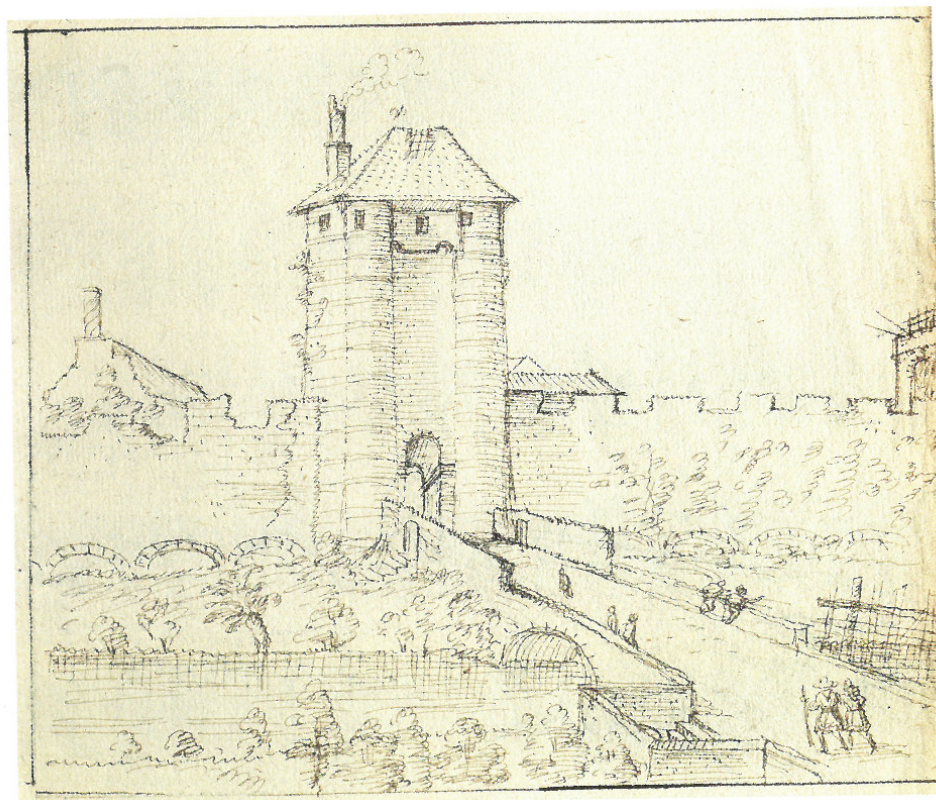
⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Minderbroedersstraat [online], <https://id.erfgoed.net/themas/8245> (geraadpleegd op 5 juli 2023).

⁸ Coenegrachts T. 2009, *De eerste stenen stadsmuur van Leuven (VI.Br.)* in *Archaeologia Mediaevalis* Kroniek 32, Gent, p.114-120

⁹ Cockx E. en Huyben G. 2003, *De Leuvense Prentenatlas. Zeventiende-eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, Jaarboek van de geschied-en oudheidkundige kring voor Leuven en omgeving 41, Deel 1: 240.



Figuur 13: Minderbroederspoort aan stadszijde in het begin van de 17^{de} eeuw (© KBR).



Figuur 14: Minderbroederspoort aan veldzijde in het begin van de 17^{de} eeuw (© KBR).

Minderbroedersstraat

Verslag van Resultaten Bureauonderzoek

In de vroegste fases was het gebied rond de Minderbroedersstraat lang niet in gebruik, hier kwam echter in de loop van de vroege 13^e eeuw verandering in door de bouw van het Minderbroederklooster.¹⁰ Het **Minderbroederklooster** bevond zich hier vanaf 1231. Het klooster onderging verschillende veranderingen doorheen de tijd. Op basis van een prent uit de 17^{de} eeuw is zichtbaar dat de kerk van het klooster zich op de hoek van de Waaistraat en Minderbroedersstraat bevond (Figuur 15). Ten noorden van de kerk bevonden zich de verschillende kloostergebouwen rond twee binnentuinen. Meer naar het oosten bezat het Minderbroedersklooster tuinen tot aan de stadsomwalling. Deze tuinen werden geflankeerd door bebouwing tot aan de hoofdloop van de Dijle. Het Minderbroederklooster werd in 1796 afgeschaft waarna het in 1797 verkocht werd. Vrij snel na de verkoop werden er al delen afgebroken. De kerk van het Minderbroederklooster, die gebouwd werd tussen 1525-1533, werd in 1801 afgebroken. De locatie van de kerk werd in de 19^{de} eeuw ingenomen door een distillerie en houtwinkel.¹¹ Later werd dit gebied door de Boerenbond (eerst Gilde van Ambachten en Neringen) ingericht als kantoorruimte. Gebaseerd op het kadasterplan uit 1813 lijkt het zo dat er geen belangrijke delen van het klooster gelegen zijn ter hoogte van de huidige straat. Het lijkt wel mogelijk dat er zich delen van de afsluitmuur onder de stoepen bevinden. Dit kan echter niet met gehele zekerheid gezegd worden met de aanwezige informatie, aangezien er in deze periode al grote delen van het klooster afgebroken waren.

Volgens Meulemans bevond er zich op het traject van de Minderbroedersstraat een bron of **waterput**, diens precieze locatie is onbekend echter lijkt het aannemelijk dat deze zich tussen de tweede Dijle-arm en de Kapucijnenvoer bevond, op basis van de geschreven bronnen situeert hij de put ter hoogte van huidig huisnummer 12.¹²

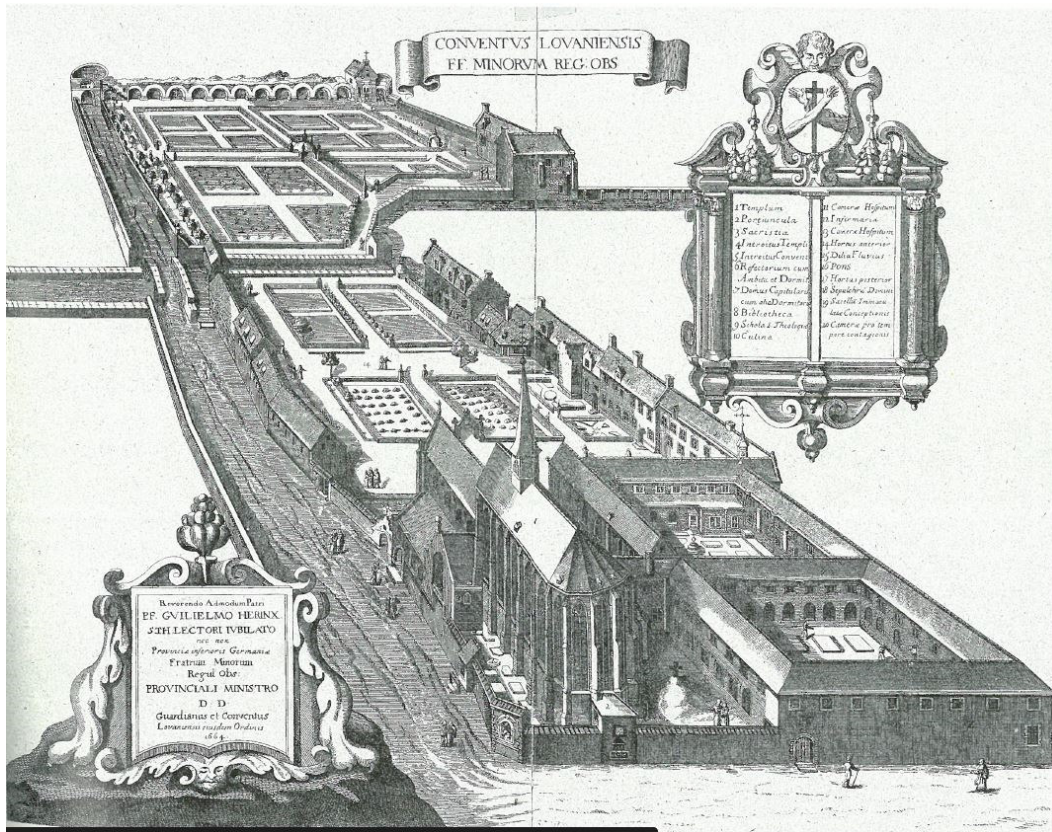
Vanaf begin 15^e eeuw verkreeg de abdij van Park **een refuge** in de Minderbroederstraat. Deze refuge werd vanaf het laatste kwart van de 15^e eeuw uitgebouwd door abt Theodor Van Tuldel. Deze laat een nieuwe refuge bouwen, waarbij de omliggende huizen opgenomen worden. Vanaf 1568 vestigen de kanunniken van Park zich in het refugium doordat de hertog van Alva zijn hoofdkwartier vestigt in de abdij van Park. In 1585 keren de kanunniken echter terug naar de abdij. Het refugium kende zijn grootste omvang in het derde kwart van de 17^e eeuw (Figuur 16), zo werd o.a. een nieuwe kapel gebouwd. Delen van het refuge werden tijdens diens gebruik verhuurd. In 1794 werd de refuge in verscheidene delen verkocht zodat de abdij de belasting aan de Fransen kon betalen. In de 20^e eeuw werden de panden opnieuw verkocht aan o.a. de Boerenbond en het Sint-Pieterscollege¹³ waarna deze grotendeels vervangen werden.

¹⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Minderbroedersstraat [online], <https://id.erfgoed.net/themas/8245> (geraadpleegd op 5 juli 2023).

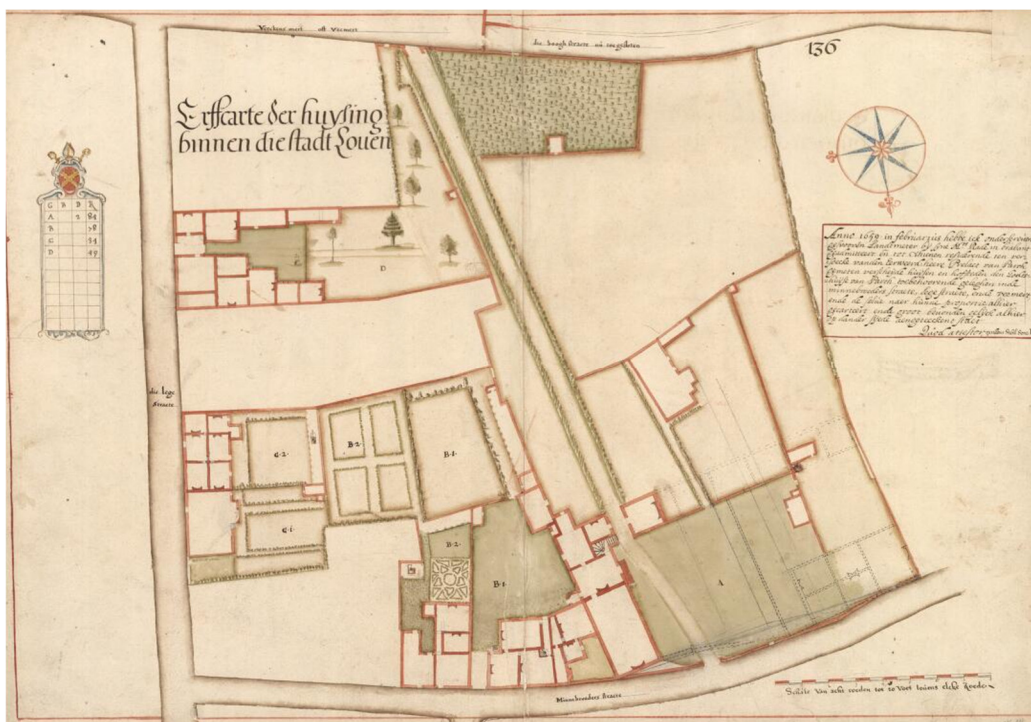
¹¹ Van Even E. 1860, *Louvain Monumental*: 249-251.

¹² Meulemans A. 2004, *Huizen en straten van het Oude Leuven*, deel II: 112-113.

¹³ *Abdij van Park Leuven rijk verleden, grote toekomst 10 jaar restaureren: een nieuwe toekomst voor de abdij van Park*, brochure



Figuur 15: 17^{de}-eeuwse prent van het Minderbroedersklooster: zicht vanuit het oosten. Op de voorgrond is de Waaistraat te zien. De Minderbroedersstraat is zichtbaar als een onverharde straat met karrensporen met centraal brug over de Dijle en achteraan de stadsomwalling. (bron: Sanderus).



Figuur 16: Plattegrond van de refuge van Park langs de Minderbroedersstraat van 1659, het noorden bevindt zich onderaan op de plattegrond (bron: kaartboek abdij van Park – bezittingen in Minderbroedersstraat).

Ook de jezuïeten hadden zich gevestigd in de Minderbroedersstraat, deze bouwden hier in 1864 een **neoromaanse kerk** (Figuur 17) de kerk werd echter in 1972 door de Boerenbond gekocht en afgebroken. De rest van het jezuïetenklooster werd tevens door de Boerenbond en het Sint-Pieterscollege opgekocht.¹⁴

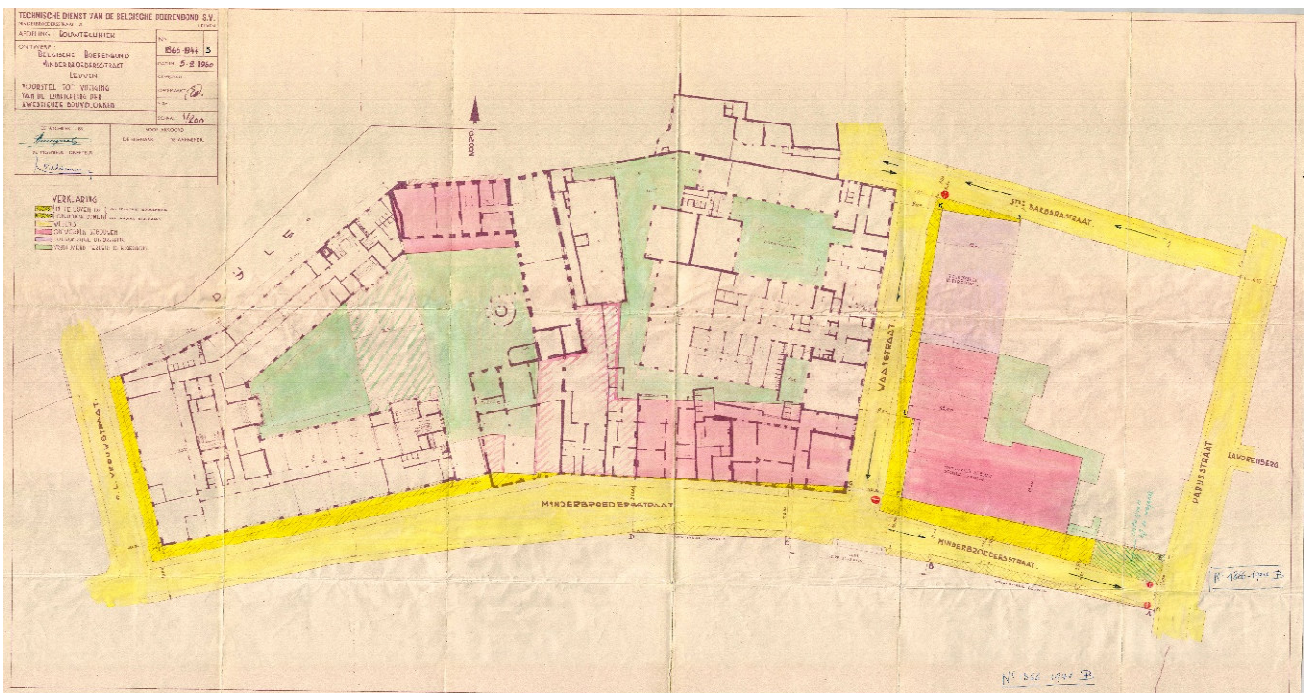


Figuur 17: Voorgevel van de neoromaanse Jezuitenkerk . Zicht vanuit de Waaistraat (bron: stadsarchief Leuven)

¹⁴ Cockx E. en Huyben G. 2003, *De Leuvense Prentenatlas. Zeventiende-eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, Jaarboek van de geschied-en oudheidkundige kring voor Leuven en omgeving 41, Deel 1: p. 245

Doordat de straat in 1964 **verbreed** werd, zijn gebouwen aan weerszijden van de straat verdwenen.¹⁵ Op een ontwerpplan van 1960 is zichtbaar dat vooral aan de noordzijde een groot deel van het bouwblok tussen Waaistraat en Parijsstraat bij de straat werd ingelijfd (Figuur 18- Figuur 20). Tussen Waaistraat en OLV-straat verdwenen gebouwen van de Boerenbond van rond 1880-1926 (Figuur 20). Aan de zuidzijde van de straat gaat het ook om enkele gebouwen.

Van het bouwblok tussen Waaistraat en Parijsstraat lijkt het mogelijk dat resten van deze gebouwen zich onder de stoep bevinden en mogelijk ook deels onder de rijbaan. Door diens locatie in het oude stadscentrum van Leuven is het mogelijk dat deze hun oorsprong in de middeleeuwen kenden (Figuur 19). Aan de zuidzijde van de straat is nu het beschermde monument *woning Eygen Heerd* dat vermoedelijk een 16^{de}- en 17^{de}-eeuwse kern heeft en een 18^{de}-eeuwse gevel. In het huidig straatbeeld is zichtbaar dat de moderne gebouwen die *Eygen Heerd* flankeren een 60cm dieper liggen (Figuur 21Figuur 21 & Figuur 2) . Mogelijk bevinden zich hier nog funderingen van oudere gebouwen onder een deeltje van het voetpad.

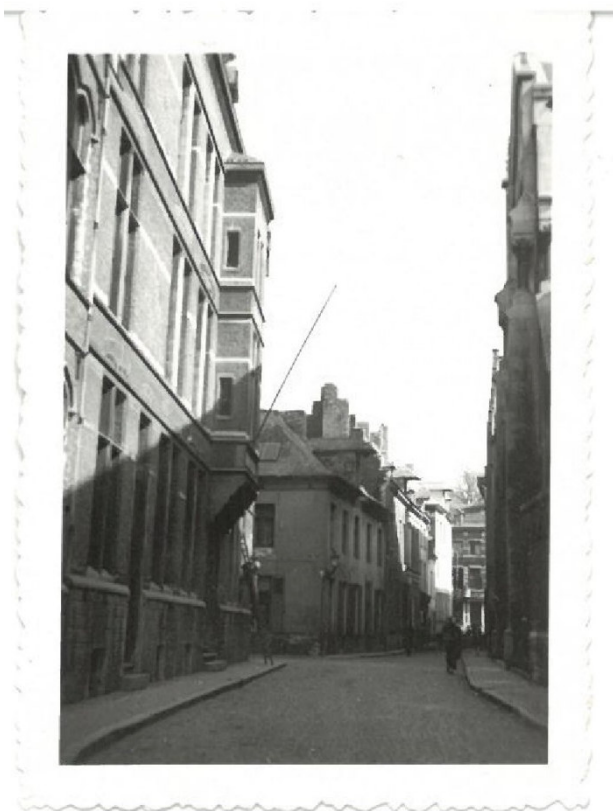


Figuur 18: plan van 1960 met voorstel tot wijziging van de lijnrichting der bouwblokken (© stadsarchief Leuven).

¹⁵ Meulemans A. 2004, *Huizen en straten van het Oude Leuven*, deel I: 67.



Figuur 19: Zicht op hoekgebouw Minderbroedersstraat en Waaistraat en aanliggende gebouwen van verdwenen bouwblok.



Figuur 20: Zicht vanuit het oosten op verdwenen bouwblok tussen Waaistraat en Parijsstraat. Links vooraan op de foto zijn de gebouwen van de Boerenbond (1880-1926) zichtbaar. Rechts de gevel van de Jezuïetenkerk.

Minderbroedersstraat

Verslag van Resultaten Bureauonderzoek



Figuur 21: Beschermd monument 'woning Eygen Heerd' met iets dieper liggende flankerende gebouwen (© Agentschap Onroerend Erfgoed, foto Kris Vandervorst).

2.3. Cartografische bronnen

Op de kaart van Deventer (1550-1565) wordt de Minderbroedersstraat voor het grootste deel al bebouwd afgebeeld, echter is het noordelijke deel tegen de Kapucijnenvoer aan op dit moment nog afgebeeld zonder bebouwing (Figuur 22). In dit gebied is een onbekend symbool zichtbaar, de betekenis hiervan is niet geweten. De lopen van de rivieren gelegen bij de Minderbroedersstraat (Dijle, Tweede Dijle Arm en de Voer) is grotendeel onveranderd vergeleken met de huidige situatie, de Voer is tegenwoordig overwelfd. Over beide Dijle-armen lag een brug op de Minderbroedersstraat, één voor de stadspoort en één over de hoofdam van de Dijle. Deze bruggen worden ook op alle jongere kaarten weergegeven en ook nu bevinden zich twee bruggen in de straat.

De eerste stadsomwalling wordt op deze kaart duidelijk afgebeeld alsook toont deze de aanwezigheid van een stadspoort (Minderbroederspoort) aan (Figuur 23). Op de kaart van Braun en Hogenberg (1583) is het noordelijke deel van de Minderbroedersstraat tegen de Kapucijnenvoer aan al wel als volledig bebouwd afgebeeld. Ook hier worden de eerste stadsmuur en de Minderbroederspoort duidelijk afgebeeld. Op deze kaart zijn ook de tuingebieden van het Minderbroederklooster en de refuge van Park zichtbaar (Figuur 24). Op de Villaretkaat (1745-1748) is opnieuw bebouwing over de gehele lengte van de Minderbroedersstraat zichtbaar. De eerste stadsomwalling en Minderbroederspoort zijn tevens zichtbaar (Figuur 25). Op de Ferrariskaart (1777) is wederom bebouwing langs de gehele loop van de Minderbroedersstraat zichtbaar. Het is

opvallend dat op deze kaart wel nog de eerste stadsomwalling zichtbaar is, maar de stadspoort ontbreekt. Dit valt echter te verklaren door het feit dat de stadspoort in 1756 afgebroken is en er dus geen resten meer van zichtbaar waren in het straatbeeld. Opnieuw zijn de tuinen van zowel het klooster als het Refugehof afgebeeld (Figuur 26). Op een primitief kadaster uit 1813 is tevens bebouwing langsheen de gehele Minderbroederstraat zichtbaar, deze lijkt wel wat spaarzamer afgebeeld dan op de voorgaande kaarten (Figuur 27). Op de Vandermaelenkaart is vrijwel hetzelfde beeld zichtbaar, alleen lijkt de bebouwing hierop opnieuw wat dichter afgebeeld (Figuur 28). Op een topografische kaart uit de periode van 1950-1970 is de jezuïetenkerk uit de tweede helft van de 19^e eeuw duidelijk zichtbaar. Ook is op deze zichtbaar dat de Voer overwelfd is en een stukje van de Dijle Tweede arm ook. Tegenwoordig is men dit overwelfde deel van de Dijle Tweede arm weer aan het openleggen.



Figuur 22: Kaart van Deventer waarop het ruimere stadscentrum zichtbaar is (1550-1565). (bron: Kbr.be)



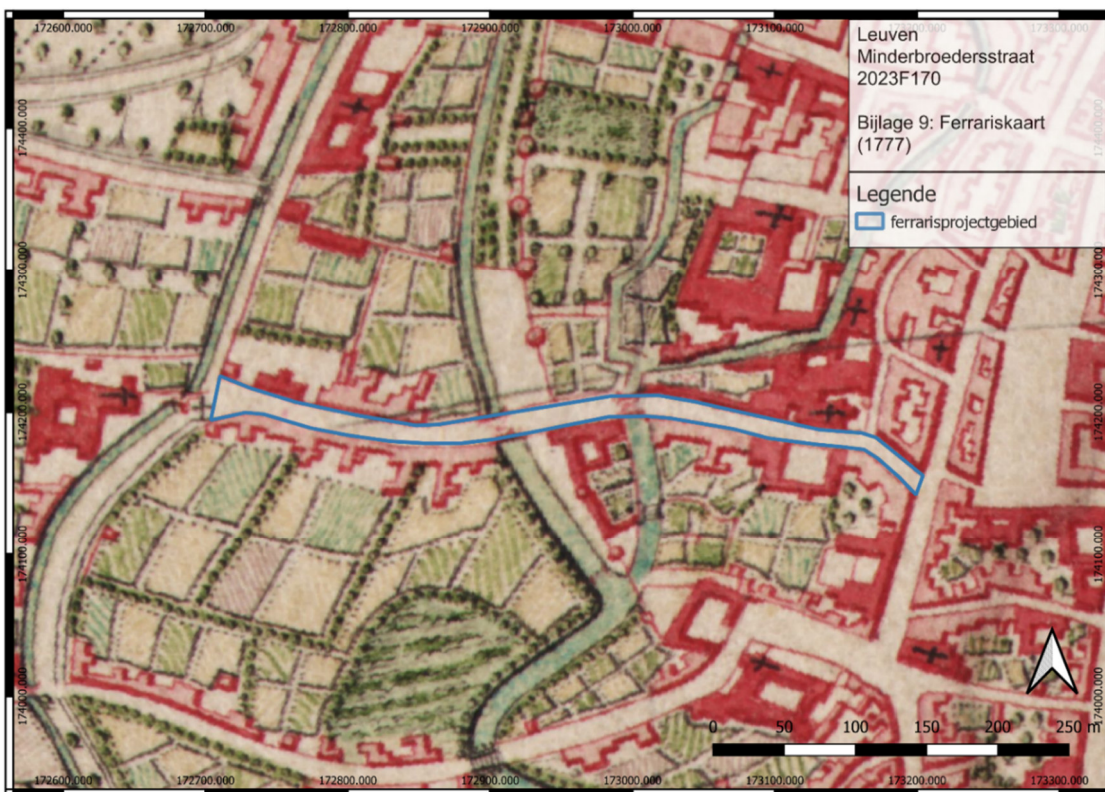
Figuur 23: kaart van Deventer met situering van het plangebied. (bron:Kbr.be)



Figuur 24: De Minderbroedersstraat op de kaart van Hogenberg en Braun (1583) (bron: kbr.be)



Figuur 25: Villaretkaart (1745-1748) van met situering van het projectgebied (bron: Informatie Vlaanderen)



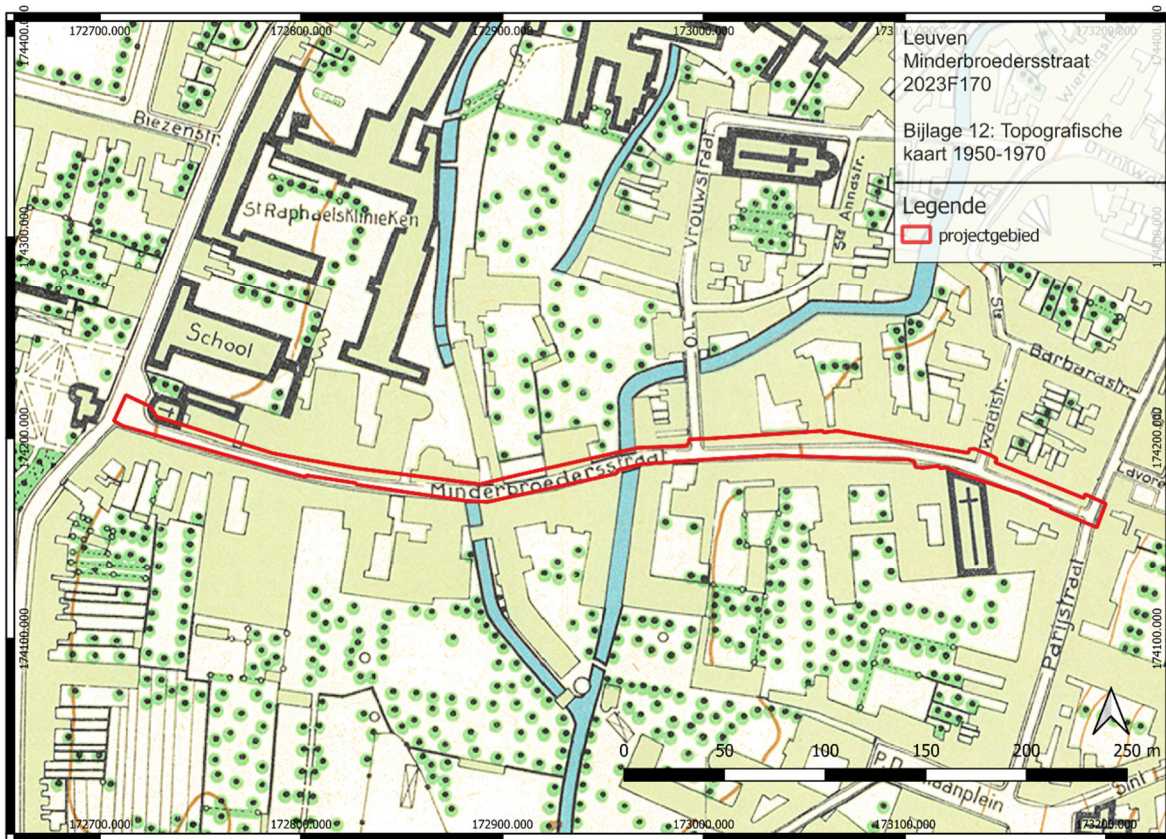
Figuur 26: Ferrariskaart (1771-1778) met situering van het projectgebied (bron: informatie Vlaanderen)



Figuur 27: Kadasterkaart van 1813 met de Minderbroedersstraat (bron: Stadsarchief Leuven).



Figuur 28: Topografische kaart van 1846-1854 (Vandermaelenkaart) met projectgebied (bron: KBR en AGIV).



Figuur 29: Topografische kaart uit de periode 1950-1970 (Bron: informatie Vlaanderen).

3. Archeologisch kader

In Leuven vonden verschillende archeologisch onderzoeken plaats die resulteerden in informatie van in de ijzertijd tot nu (Figuur 30 & Figuur 31). Hierna worden enkel de onderzoeken of vondsten vermeld die relevant zijn voor het onderzoek.

3.1. Minderbroederspoort

Het traject van de eerste stadsomwalling en de locatie van diens torens en poorten zijn voornamelijk gekend door cartografische bronnen, delen die nog zichtbaar zijn in het straatbeeld (het stadspark, Handbooghof, etc) en delen die door archeologisch onderzoek vastgesteld zijn (Janseniusstraat: Broekstraatpoort & Mechelsestraat: Borchtpoort). Hierdoor is met zekerheid geweten dat het traject van de eerste stenen stadsomwalling de Minderbroedersstraat kruiste (CAI ID833 en 161701). Uit cartografisch materiaal is de locatie van de Minderbroederspoort gekend: deze bevond zich ter hoogte van de tweede Dijlearm in de Minderbroedersstraat (CAI ID208939).

De ligging van de Minderbroederspoort kan met relatieve zekerheid vastgesteld worden. Een gelijkaardige situatie bestond bij de Mechelsestraat en Janseniusstraat waar tevens resten van een stadspoort (de Borchtpoort & de Broekstraatpoort) van de eerste stadsomwalling aanwezig zijn, deze resten zijn hier bij archeologisch onderzoek ook teruggevonden.

De resten van de Borchtpoort werden op geringe diepte ontdekt (ca. 30 à 40cm). De resten van deze stadspoort bestonden uit twee poorthelften gekenmerkt door halfronde torens aan veldzijde. Deze was voornamelijk opgebouwd uit ijzerzandsteen. Het teruggevonden parement van de toren bestond uit ijzerzandsteen met lagen kalkzandsteen ertussen. Tussen de twee poorthelften in konden resten herkend worden van een mogelijk wegniveau.¹⁶ Door een lichte aanpassing van de geplande werken (verplaatsen bufferbekken) kon de poort in situ behouden worden.

Ook de resten van de Broekstraatpoort werden ontdekt op geringe diepte (ca. 30 à 40cm). Op oude prenten is zichtbaar dat de broekstraatpoort een gelijkaardige opbouw kent, opgedeeld in 2 poorthelften met halfronde torens aan veldzijde.¹⁷ Het muurwerk van de Broekstraatpoort bestond uit Balegemse kalkzandsteen, tevens werd er sporadisch ijzerzandsteen gebruikt voor diens bouw. Ook hier werden resten van het wegtracé dat door de poort liep teruggevonden. De onderkant van de fundering lag op +17,80m TAW.¹⁸ Door het feit dat zowel de Broekstraat- als de Borchtpoort zich op zo'n geringe diepte bevonden en dat de poorten ongeveer in dezelfde periode verwijderd werden, lijkt het meer dan aannemelijk dat ook resten van de Minderbroederspoort op gelijkaardige manier bewaard zijn in het bodemarchief.

3.2. Archeologie aan de Minderbroedersstraat

In de Minderbroedersstraat werd in 2023 bij het plaatsen van een aansluiting op de riolering resten van een bakstenen fundering teruggevonden (Waarneming ID 988013). Deze fundamenteen kunnen van verschillende oorsprong zijn. Zo kan dit bakstenen fundament mogelijk afkomstig zijn van bebouwing tegen de stadspoort; van de fundering van de afsluitmuur van het Minderbroedersklooster; deel uitmaken van de stadspoort (omdat er in de 14^e-15^e eeuw aanpassingen hieraan gebeurden is het gebruik van baksteen niet ondenkbaar), of van een 19^e-eeuwse structuur waarvan bij een voorgaand proefsleuvenonderzoek ook mogelijke resten van zijn teruggevonden. Echter kon niet met zekerheid de oorsprong van deze resten vastgesteld worden door de beperkte omvang van de put.¹⁹

In de gebouwen van beschermd monument *Hotel d'Udekem* werden resten teruggevonden van vorige bouwfasen (CAI ID 979459). De geschiedenis van *Hotel d'Udekem* gaat terug tot de 16^e eeuw. Door het feit dat er bij de opgraving slechts tot zeer beperkte diepte opgegraven kon worden was het niet mogelijk vast te stellen of de bouwresten teruggingen tot deze periode, waarschijnlijk waren deze recenter.²⁰

¹⁶ , Lisa van Ransbeeck, 2019, *Archeologierapport Leuven Mechelsestraat-Lei 2019A63*, p.20-21

¹⁷ Cockx E. en Huyben G. 2003, *De Leuvense Prentenatlas. Zeventiende-eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, Jaarboek van de geschied-en oudheidkundige kring voor Leuven en omgeving 41, Deel 1: p.36

¹⁸ Lisa van Ransbeeck, 2018, *Archeologienota Leuven Mechelsestraat – Lei verslag van resultaten bureauonderzoek*, p. 32-33

¹⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Kerstine Liedekensstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/988013> (geraadpleegd op 10 juli 2023).

²⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Leuven Minderbroedersstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/979459> (geraadpleegd op 10 juli 2023).

Ten noorden van de Minderbroederstraat op het kruispunt van de Kapucijnenvoer en Biezenstraat zijn er bij werken aan nutsleidingen delen gevonden van de ezelsbrug (ID224872) die de Voer overstak voordat deze omgelegd en overwelfd werd. Deze brug werd in 1824 vernieuwd.²¹

Op de Hertogensite, een groot stadsdeel tussen Minderbroedersstraat en Brusselsestraat werden verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd met vondsten van de Romeinse periode, middeleeuwen, nieuwste en Nieuwe tijd. Bij project De Honk, grenzend aan de Minderbroedersstraat, net ten oosten van de eerste stadsomwalling vond een archeologisch onderzoek plaats naar aanleiding van de bouw van een gebouw (archeologienota ID14957 - Figuur 31). Bij deze opgraving zijn er enkele muurresten teruggevonden op een diepte van ca. 60cm, deze muurresten werden gedateerd tot de (late) nieuwe tot nieuwste tijd waarvan de laatste het waarschijnlijkst is. De aard van de structuur waartoe deze muurfragmenten behoorden kon niet bepaald worden. Verder werd er weinig gevonden in deze zone door de aanwezigheid van ophogingslagen en versterking. Deze werden mogelijk veroorzaakt door de bouw en afbraak van de voorgaande bebouwing van de zone.²²

Bij de hertogensite openbaar domein fase 3 (Archeologienota ID17285), (delen van het gebied tussen de Kapucijnenvoer en stadsomwalling) werd naar aanleiding van geplande werken een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Bij dit onderzoek kwam zeer weinig archeologisch relevante informatie aan het licht. Er werden voornamelijk recente lagen en structuren teruggevonden, op basis van de gedane vondsten kon er een datering van laat 18^{de} tot 19^{de} eeuw opgesteld worden. Dit is echter niet heel verwonderlijk aangezien het onderzochte gebied voornamelijk in gebruik was als tuingebied tot het in de 20^{ste} eeuw zijn huidige functie kreeg.²³

3.3. Waterputten

Bij verschillende wegenwerken te Leuven werden oude waterputten ontdekt. Door een duidelijke communicatie van de aannemer, toezichter van de stad Leuven en archeoloog wordt de vondst van een waterput steeds correct gemeld. De aannemer zal dit altijd melden aan de opdrachtgever, omdat zo'n putten, indien ze niet correct behandeld worden (afgedekt of volgestort), later voor problemen in het wegdek of riolering kunnen zorgen. Ook wordt een ronde put gemakkelijk herkend als archeologisch erfgoed. Zo werd bij werken in de Brusselsestraat een bakstenen waterput geregistreerd, deze put droeg ooit een pompconstructie (Waarneming ID983877)²⁴. In deze straat werden op basis van de historische bronnen nog twee andere waterputten/pompen verwacht²⁵, deze werden niet aangetroffen, ook al werden de werken in deze zone dagelijks geïnspecteerd door een

²¹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Ezelsbrug [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/224872> (geraadpleegd op 10 juli 2023).

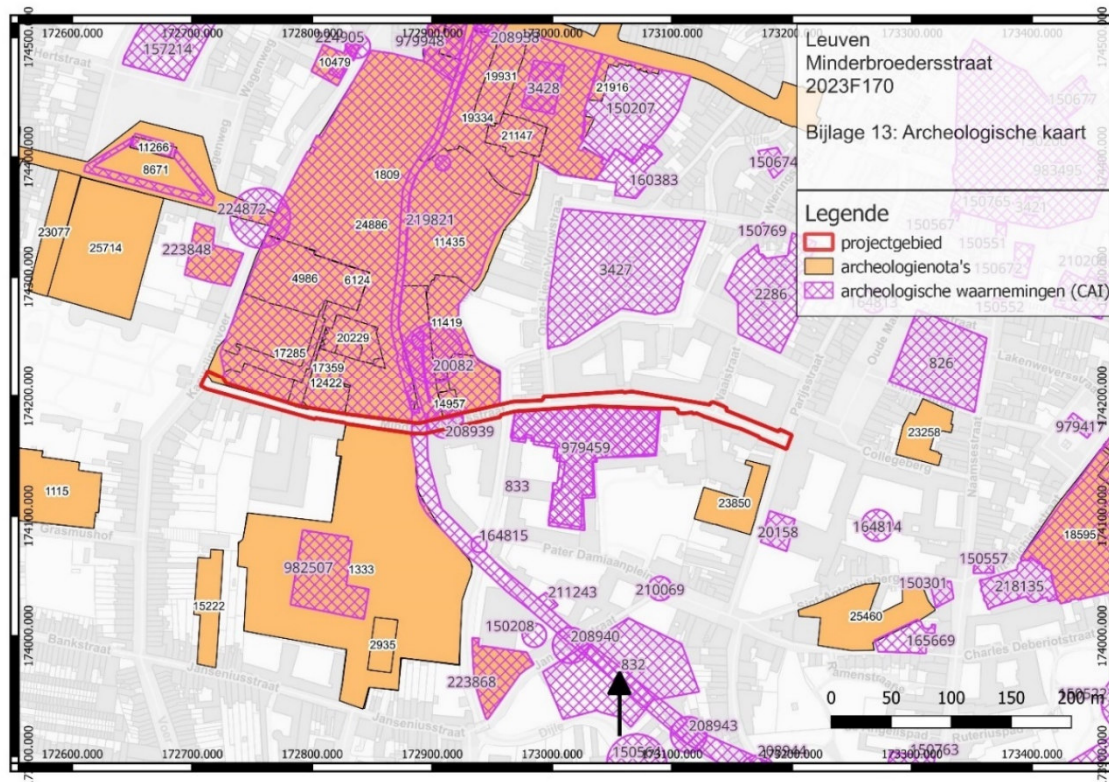
²² Vanessa Vander Ginst, 2022, *Archeo-rapport 540 Eindeverslag: Leuven Hertogensite – gebouw Honk werfbegeleiding*, studiebureau archeologie p41-45

²³ Vanessa Vander Ginst, Julie van Roy, 2023, *Archeo-rapport 564 Eindverslag: Leuven hertogensite openbaar domein fase 3 werfbegeleiding*, Studiebureau Archeologie p48-49

²⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Brusselsestraat 240* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/983877> (geraadpleegd op 1 augustus 2023).

²⁵ Schoonjans in JPA 1950 nr.8 (19/02/1950) : 19.

archeoloog.²⁶ Op de hoek van de Heilige-Geeststraat en Tervuursestraat werd de *Roelantsput* ontdekt bij wegenwerken (Waarneming ID979416). Deze waterput gaat terug tot in de 14^{de} eeuw en was opgebouwd uit natuursteen. Later werd hier een bakstenen constructie en een pomp opgeplaatst.²⁷ In de H. Consciensestraat werd ook een bakstenen waterput met constructie voor een pomp geregistreerd bij wegenwerken (Waarneming ID222185).²⁸ Alle waterputten konden in situ behouden blijven.

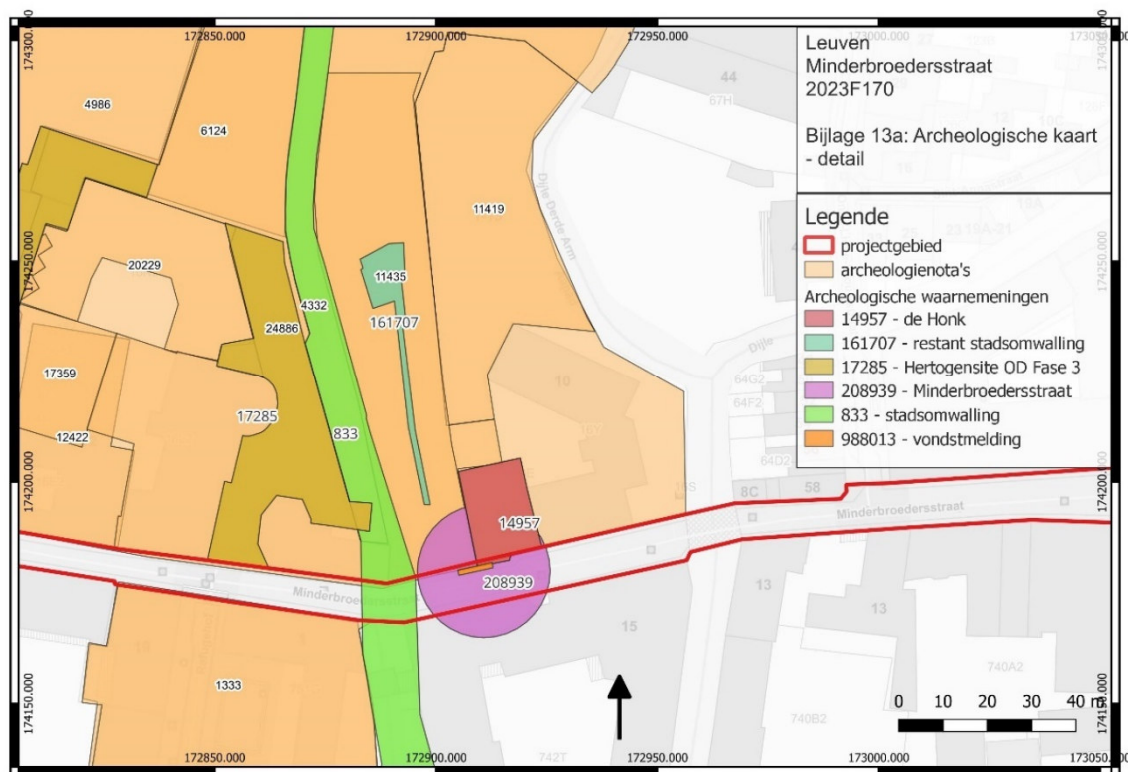


Figuur 30: Archeologische kaart van Minderbroedersstraat en omgeving (bron: Informatie Vlaanderen).

²⁶ Bij de opgraving van de Brusselsepoort in 2022 werden de werken uitgevoerd, de archeologen passeerden elke dag van de opgraving een paar keer langs de werken.

²⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Kruispunt Heilige-Geeststraat - Tervuursestraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/979416> (geraadpleegd op 1 augustus 2023).

²⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Hendrik Consciencestraat 31 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/222185> (geraadpleegd op 1 augustus 2023)



Figuur 31: Archeologische kaart – detail van de Minderbroedersstraat ter hoogte van de Dijle Tweede Arm (bron: Informatie Vlaanderen).

4. Synthese

Het projectgebied beslaat de Minderbroedersstraat in het centraal-zuidwesten van de Leuvense binnenstad. De straat bevindt zich in de alluviale vlakte van de Dijle op ca. 21,31m TAW en dwarst tweemaal een Dijle-arm.

De straat wordt heraangelegd en van een gescheiden rioleringsstelsel voorzien. De geplande werken volgen het tracé van het bestaande rioleringsnetwerk maar overschrijden de dimensies hiervan door diens gescheiden aard. Er wordt uitgegaan van een volledige verstoring van de rijweg ter hoogte van de gescheiden riolering. Voor de heraanleg van de stoepen, straat en parkeerplaatsen kan er van een verstoring van ca. 52 cm uitgegaan worden. De groenvakken worden tot een diepte van 1,50m uitgegraven en lopen deels door onder de parkeervakken.

De Minderbroedersstraat gaat zeer waarschijnlijk terug tot het midden van de 12^e eeuw of ouder. De straat wordt vanaf de 16^{de} eeuw afgebeeld als een aan weerszijden bebouwde straat over diens gehele lengte. De straat werd in de jaren 1960 verbreed. Op basis van de oude foto's en kaarten werd duidelijk dat er zich verschillende gebouwen onder de huidige weg kunnen bevinden (Figuur 32 & Figuur 33). Hiertoe behoren resten van het huizenblok tussen Waaistraat- en Parijsstraat. Ook lijkt het mogelijk dat er zich resten (o.a. afsluitmuur) van het Minderbroedersklooster kunnen bevinden onder de huidige stoepen. Dit is moeilijker vast te stellen op basis van het kaartmateriaal, omdat de vroegste gedetailleerd ingemeten kaart (1813) dateert van na de afbraak van grote delen van het klooster. Aan de zuidzijde zijn mogelijk ook nog zeer smalle resten van gevels van oudere bebouwing in de ondergrond aanwezig.

Op de Minderbroedersstraat bevond zich de Minderbroederspoort een stadspoort van de eerste stenen stadsomwalling die vermoedelijk gedateerd kan worden op het einde van de 12^{de}-begin van de 13^{de} eeuw.

Tussen de Dijle Tweede Arm en de Kapucijnenvoer bevindt zich mogelijk een waterput (Figuur 33).

Archeologisch onderzoek in de omgeving van het projectgebied tonen een enorm archeologisch potentieel in deze buurt. Hier zijn vooral resten van de historische stadskern van Leuven teruggevonden. De bewaringstoestand van deze resten varieert sterk doordat er in de historische stadskern een palimpsest aan historische informatie is ontstaan door diens lange en intensieve gebruik.

De archeologische verwachting is hier wel degelijk hoog. Op basis van gelijkaardige onderzoeken in de stad Leuven, zitten hier met zekerheid de resten van de Minderbroederspoort, die deel uitmaakte van de eerste stadsomwalling. Ter hoogte van de Minderbroederspoort wordt enkel een nieuwe regenwaterriolering voorzien, waardoor de diepe verstoring ca. 2m breed zal zijn. Als de locatie van de poort gekend is, zou de poort in situ bewaard kunnen worden als de riolering hier tussen wordt aangelegd. Om dit behoud in situ te realiseren is een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk.

Net ten oosten van de stadspoort werd bij een toevalsvondst een deel van een bakstenen fundering aangetroffen. Het zou kunnen dat deze fundering deel is van een gebouw zichtbaar op de 19^{de}-eeuwse kaarten. De zone van dit gebouw dient archeologisch onderzocht te worden.

Ook lijkt het mogelijk dat er nog resten van de andere historische bebouwing aanwezig zijn in de ondergrond. Deze gaan mogelijk terug tot de volle middeleeuwen. Recentere wegwerkzaamheden en nutswerken zullen een deel van het archeologisch erfgoed beschadigd hebben, maar wellicht is er nog een deel van het erfgoed bewaard in de bodem. Dit is vooral ter hoogte van het bouwblok tussen Waaistraat en Parijsstraat van archeologische waarde, door de ligging in het oude stadscentrum is het mogelijk dat deze bebouwing teruggaat tot in de (late) middeleeuwen. Omdat een deel van het verdwenen bouwblok onder de huidige straat en het voetpad ligt is het mogelijk nog deels bewaard in de ondergrond. Nutsleidingen in de voetpaden zullen al een deel vernietigd hebben, maar eronder en langs kan het erfgoed nog bewaard zijn. Bij een gelijkaardig onderzoek aan de Mechelsestraat werden kelders en funderingen met een relatief goede bewaringstoestand aangetroffen.²⁹ Omdat deze bebouwing mogelijk beschadigd wordt bij de geplande werken is een vervolgonderzoek voor deze zone noodzakelijk.

Over de ligging/bewaringstoestand van de mogelijke waterput/bron bestaat weinig zekerheid aangezien er over diens bestaan zeer weinig geweten is. Er kan verwacht worden, dat als deze waterput zich binnen de geplande verstoringsdiepte bevindt, de vondst ervan correct gemeld zal worden en de put via een toevalsvondstprocedure geregistreerd kan worden, zoals in Leuven bij wegwerven steeds gebeurt.

Voor delen van het Minderbroedersklooster en bebouwing aan de zuidzijde van de straat is de archeologische verwachting laag. Mogelijk lagen delen van het Minderbroedersklooster, vooral delen van de afsluitmuur, ooit onder het tracé van de huidige straat. Dit is niet met zekerheid te stellen doordat nauwkeurige kaarten van de tijd van het klooster ontbreken. Mogelijk werd het gebouw van de Boerenbond van rond de eeuwwisseling van vorige eeuw op dezelfde rooilijn als het klooster geplaatst. Aangezien de geplande werken hier maar tot 52cm onder maaiveld reiken, is het aannemelijk dat hier enkel funderingen van de 20^{ste}-eeuwse bebouwing worden teruggevonden, alhoewel hieronder nog oudere funderingen kunnen zitten. Ook zullen deze funderingen bijna volledig verstoord zijn door nutsleidingswerken, aangezien deze resten zich bijna volledig onder de voetpaden zouden bevinden. De proefputjes voor de nutsleidingen, toonden een verstoring van de voetpaden langs nr.8 aan tot op minstens 60cm diepte (Figuur 7). De bebouwing aan de zuidzijde van de straat betreft een smalle strook onder het voetpad. Wellicht is de voormalige bebouwing hier volledig verstoord door nutsleidingen binnen de verstoringsdiepte van de geplande werken. Voor al deze resten is een archeologisch vervolgonderzoek niet nuttig.

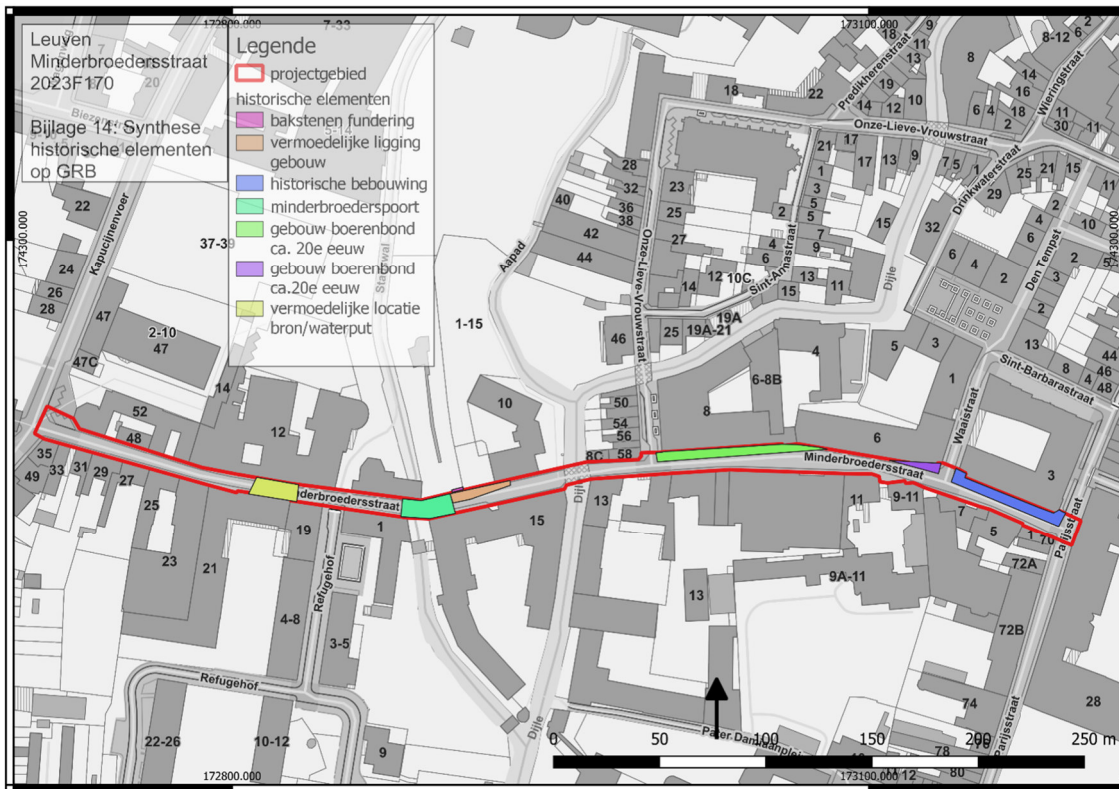
Doordat de Minderbroedersstraat een lange en intensieve geschiedenis kent lijkt het aannemelijk dat grondsporen en de alleroudste resten verstoord geraakt zijn. Ook zullen wegen- nuts en rioleringswerken de middeleeuwse verhardingen of karrensporen sterk verstoord of zelfs vernietigd hebben. De locaties van de oude bruggen zullen verstoord zijn door de huidige bruggen (zeker

²⁹ VAN RANSBEECK 2020.

binnen de verstoringsdiepte van 52cm net langs de bruggen). Het opgraven van de volledige straat zou niet tot kenniswinst leiden.



Figuur 32: Plan van 1960 met huidige Minderbroedersstraat (bron: stadsarchief Leuven).



Figuur 33: Archeologische verwachting binnen het projectgebied.

5. Verwachting archeologisch erfgoed

5.1. Archeologische verwachting

De onderzoeksvragen kunnen als volgt beantwoord worden:

- *Wat is de archeologische verwachting voor het projectgebied?*

De archeologische verwachting voor stedelijk bouwkundige elementen vanaf de volle middeleeuwen is zeer hoog. De funderingen van de stadspoort bevinden zich zeer waarschijnlijk ondiep onder het maaiveld, in navolging van de aangetroffen resten van de Broekstraat- en de Borchtpoort. Ook lijkt het aannemelijk dat er zich nog andere structuren vanaf de volle middeleeuwen bevinden onder de stoep en straat, dit werd aangetoond door de toevalsvondst van een bakstenen fundering en verschillende plannen.

De verwachting is kleiner dat er resten van het Minderbroedersklooster onder de huidige straat liggen. Als dit zo zou zijn, zou het eerder om delen van de afsluitmuur gaan. Dit is niet met zekerheid te stellen doordat nauwkeurige kaarten van de tijd van het klooster ontbreken. Mogelijk werd het gebouw van de Boerenbond van rond de eeuwwisseling van vorige eeuw op dezelfde rooilijn als het

klooster geplaatst. Aangezien de geplande werken hier maar tot 52cm onder maaiveld reiken, is het aannemelijk dat hier enkel funderingen van de 20^{ste}-eeuwse bebouwing worden teruggevonden, alhoewel hieronder nog oudere funderingen kunnen zitten. Ook zullen deze funderingen grotendeels verstoord zijn door nutsleidingswerken, aangezien deze resten zich bijna volledig onder de voetpaden zouden bevinden en de nutsleidingen zich onder de voetpaden bevinden

Over de ligging/bewaringstoestand van de mogelijke waterput/bron bestaat weinig zekerheid aangezien er over diens bestaan zeer weinig geweten is. Er kan verwacht worden, dat als deze waterput zich binnen de geplande verstoringsdiepte bevindt, de vondst ervan correct gemeld zal worden en de put via een toevalsvondstprocedure geregistreerd kan worden.

De verwachting om bewaarde middeleeuwse straatniveaus of premiddeleeuwse sporen is erg laag, door het zeer lange gebruik als straat en de bodemingrepen die hierbij horen. Als er toch nog intacte straatniveaus en premiddeleeuwse sporen aanwezig zijn zal dit zeer waarschijnlijk gaan om kleine/versplinterde elementen en kan dit niet tot kenniswinst leiden.

- *Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?*

De geplande werken volgen het tracé van het bestaande rioleringsnetwerk maar overschrijden de dimensies hiervan door diens gescheiden aard. Er wordt uitgegaan van een volledige verstoring van het bodemarchief ter hoogte van de rijweg waar gescheiden riolering komt. Voor de heraanleg van de stoepen, straat en parkeerplaatsen kan er van een verstoring van ca. 52 cm diepte uitgegaan worden. De groenvakken worden tot een diepte van 1,50m uitgegraven.

De aanleg van een gescheiden rioolstelsel, stoep en wegdek kunnen een vernietigende impact hebben op de locatie van de stadspoort en de delen van het bouwblok tussen Waaistraat en Parijsstraat, die zich nog onder de straat bevinden.

- *Is er een archeologische site aanwezig? Wat zijn de kenmerken en de bewaringstoestand ervan? Welke waarde heeft de site?*

Er is met zekerheid een archeologische site aanwezig.

De site wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van:

- Minderbroederspoort, stadspoort van de eerste stadsomwalling
- Deel van huizenblok tussen Waaistraat en Parijsstraat
- Mogelijke aanwezigheid van een bron/waterput

Over de exacte bewaringstoestand van de archeologische elementen kan niet met zekerheid een uitspraak gedaan worden. Wel kan er gebaseerd op het archeologisch onderzoek naar de Borchtspoort en de Broekstaartpoort een beeld gevormd worden over de mogelijke bewaringstoestand van de Minderbroederspoort. Bij deze poorten werden resten van de fundering, en kleine delen van opgaand muurwerk ontdekt op zeer geringe diepte (30-40cm). Deze bevonden zich ook in relatief goede toestand. Hierdoor kan ervan uitgegaan worden dat de

Minderbroederspoort een gelijkaardige bewaringstoestand kent. Een toevalsvondst onder de stoep van de Minderbroedersstraat toonde nog goed bewaarde bakstenen funderingen.

Door de rooilijnaanpassingen verdween een deel van het huizenblok tussen Waaistraat en Parijsstraat onder de straat. Mogelijk zitten de funderingen en kelders van de huizen nog onder de straat en voetpaden. Bij een gelijkaardig onderzoek aan de Mechelsestraat werden kelders en funderingen met een relatief goede bewaringstoestand aangetroffen.

Over de bewaringstoestand van de bron/waterput kan vrijwel geen uitspraak gedaan worden door de zeer beperkte informatie die hierover bestaat.

De site heeft een hoge archeologische waarde, zeker de locatie van de stadspoort. De ligging van deze is bij benadering vastgesteld op basis van cartografische bronnen maar de exacte omvang en opbouw is niet geweten. De poort kadert in het groter geheel van de eerste stenen stadsomwalling, een belangrijk monument.

Ook de delen van het verdwenen bouwblok tussen Waaistraat en Parijsstraat hebben archeologische waarde. De funderingen en kelders kunnen mogelijk teruggaan tot in de middeleeuwen of nieuwe tijd en kunnen daarbij licht werpen op de evolutie van bebouwing langs een straat in de stad.

5.2. Vervolgonderzoek

Zoals de Code Van Goede Praktijk versie 4.0³⁰ aangeeft, volgt na een fase in het vooronderzoek geen verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem), indien op basis van het reeds uitgevoerde vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om een archeologienota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staakt én een plan van aanpak hiervoor biedt.

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat er een archeologisch waardevolle site in de bodem zit en dat deze bedreigd wordt door de geplande werken. Extra vooronderzoek zou enkel nodig zijn om de bewaringstoestand van de site te kunnen registreren om een passend plan van aanpak op te maken. Omwille van het feit dat een deel van de bewaringstoestand gekend is door de toevalsvondst van een bakstenen fundering en analogie van archeologisch onderzoek van gelijkaardige sites in Leuven, is het mogelijk om een adequaat plan van aanpak op te stellen zonder verder vooronderzoek.

Verder vooronderzoek is niet nodig, er kan rechtstreeks overgegaan worden naar een **opgraving**. De opgraving zal in verschillende zones plaatsvinden als eerste fase van de werf (met afsluiting van de straat), vooraleer de andere werken binnen de zones worden aangevat. De afbakening en plan van aanpak van deze opgraving wordt beschreven in het programma van maatregelen van deze archeologienota.

Bij deze opgraving moeten volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

³⁰ Code van Goede Praktijk 4.0, p. 31.

- Wat is de omvang en opbouw van de verschillende gebouwen van het huizenblok op de hoek met de Parijsstraat en van de bebouwing naast de stadspoort?
- Zijn er oudere (vb. laatmiddeleeuwse) fases van de bebouwing bewaard?
- Is een functionele toewijzing van de bebouwing mogelijk?
- Hoe was de stadspoort opgebouwd?
- Kunnen er verschillende bouwfases van de stadspoort vastgesteld worden?

6. Samenvatting

De Minderbroedersstraat wordt heraangelegd en van een gescheiden riolering voorzien.

De Minderbroedersstraat gaat terug tot halverwege de 12^{de} eeuw en wordt afgebeeld vanaf de 16^{de}-eeuwse kaarten als een aan weerszijden bebouwde straat, vooral aan het oostelijke deel. Op de straat bevond zich de Minderbroederspoort, een poort van de eerste stenen stadsomwalling, ter hoogte van de Dijle Tweede Arm. Langs de straat bevonden zich o.a. het Minderbroedersklooster en de refuge van de abdij van Park. Mogelijk was er een waterput op de straat.

Onder de huidige straat wordt archeologisch erfgoed verwacht. De stadspoort en delen van de verdwenen bebouwing naast de stadspoort en tussen Waaistraat en Parijsstraat kunnen bedreigd worden door de geplande werken. Een archeologisch onderzoek van de bedreigde delen is noodzakelijk. Er wordt getracht een behoud in situ van de Minderbroederspoort te realiseren.

7. Bijlagen

- Bijlage 1: Topografische kaart
- Bijlage 2: GRB
- Bijlage 3: orthofoto, middenschallig, meest recent
- Bijlage 4: Digitaal Terreinmodel Vlaanderen
- Bijlage 5: Digitaal Terreinmodel Vlaanderen: projectgebied
- Bijlage 6: Tertiair geologische kaart
- Bijlage 7: Quartair geologische kaart 1/50.000 : kaartblad 32
- Bijlage 8: Villaretkaart
- Bijlage 9: Ferrariskaart
- Bijlage 10: Primitief kadaster 1813
- Bijlage 11: Topografische kaart Vandermaelen
- Bijlage 12: Topografische kaart van 1950-1970
- Bijlage 13: Archeologische kaart
- Bijlage 13a: Archeologische kaart - detail
- Bijlage 14: Synthese van historische elementen op GRB
- Bijlage 15: Plan van 1960 met huidige Minderbroedersstraat
- Bijlage 16: Opgravingszones
- Bijlage 17a: Geplande werken: heraanleg straat
- Bijlage 17b: Geplande werken: riolering deel 1
- Bijlage 17c: Geplande werken: riolering deel 2

8. Bibliografie

Cockx E. Huybens G. (eds), 2003, *De Leuvense prentenatlas. Zeventiende-eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*. Deel 1 en 2, Jaarboek van de geschied- en oudheidkundige kring voor Leuven en omgeving, Leuven.

Coenegrachts T. 2009, *De eerste stenen stadsmuur van Leuven (Vl.Br.)* in *Archaeologia Mediaevalis Kroniek* 32, Gent, p.114-120

Goossens E. (o.l.v. Gullentops F. en Vandenberghe N.) 2007, *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 32 Leuven*, Brussel.

Smeets M, 2015, *Het archeologisch onderzoek in de Janseniusstraat en op het Damiaanplein te Leuven*, Studiebureau Archeologie bvba Archeo-rapport 320.

Schoonjans J., 1950, *Het drinkwater te Leuven vroeger en nu*, in JPA nr. 8 en nr.9 (19/02/1950 en 26/02/1950), Leuven.

Meulemans A., 2004, *Huizen en straten van het oude Leuven*. Deel 1 en 2, Jaarboek van het Leuvens Historisch genootschap, Leuven.

Vander Ginst V. & Van Roy J., 2023, *Archeo-rapport 564 Eindverslag: Leuven hertogensite openbaar domein fase 3 werfbegeleiding*, Studiebureau Archeologie, Tienen.

Van Even E., 1860, *Louvain Monumental, Ou Description Historique Et Artistique De Tous Les Édifices Civils Et Religieux De La Dite Ville Louvain*, Leuven.

Van Lani S. e.a., 2022, *Rijk verleden, grote toekomst 10 jaar restaureren: een nieuwe toekomst voor de Abdij van Park*, brochure, Leuven.

Van Ransbeeck L., 2018, *Archeologienota Leuven Mechelsestraat – Lei verslag van resultaten bureauonderzoek*, Leuven. (ID8026)

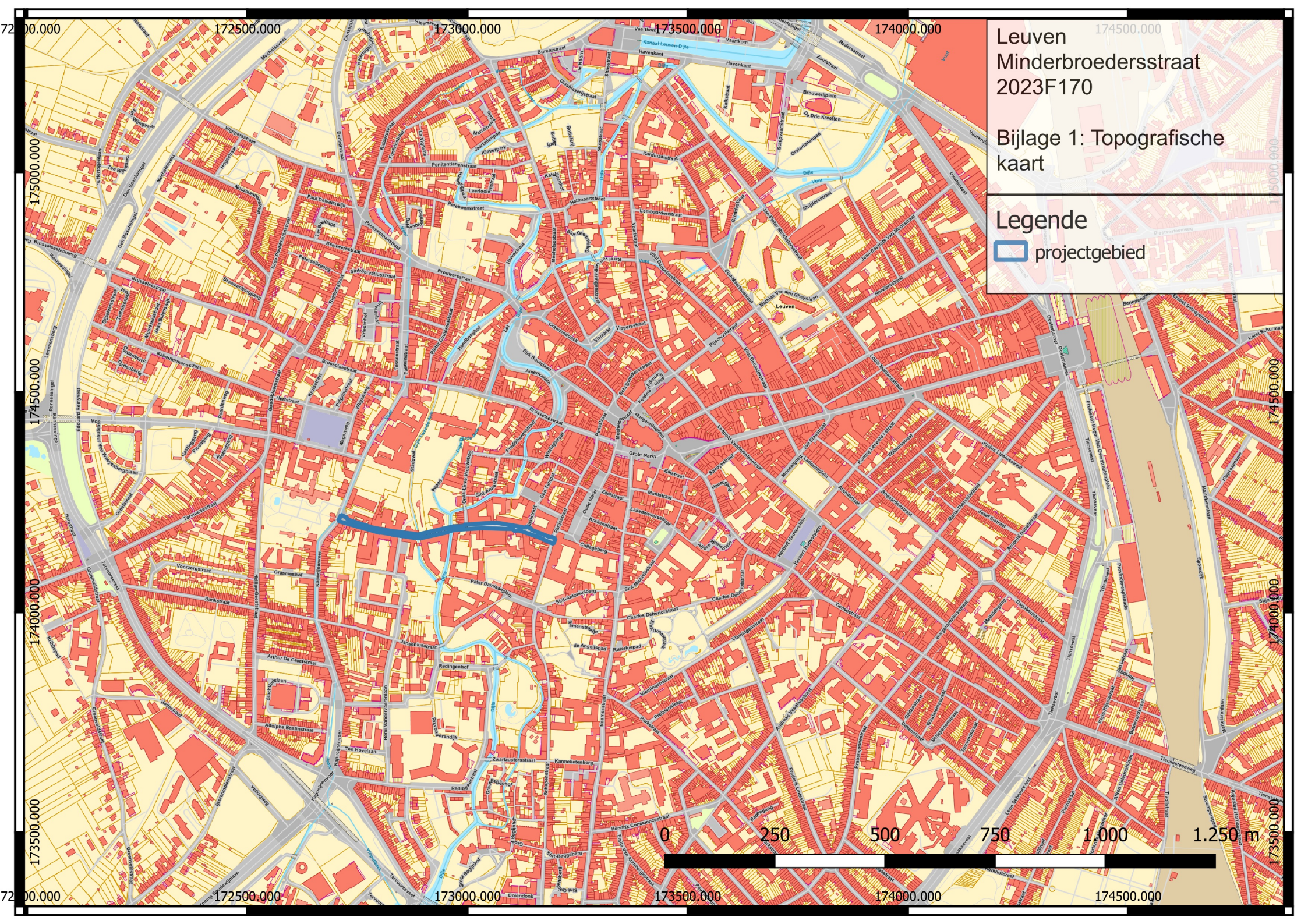
Websites

<http://www.geopunt.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

<http://www.cartesius.be/>

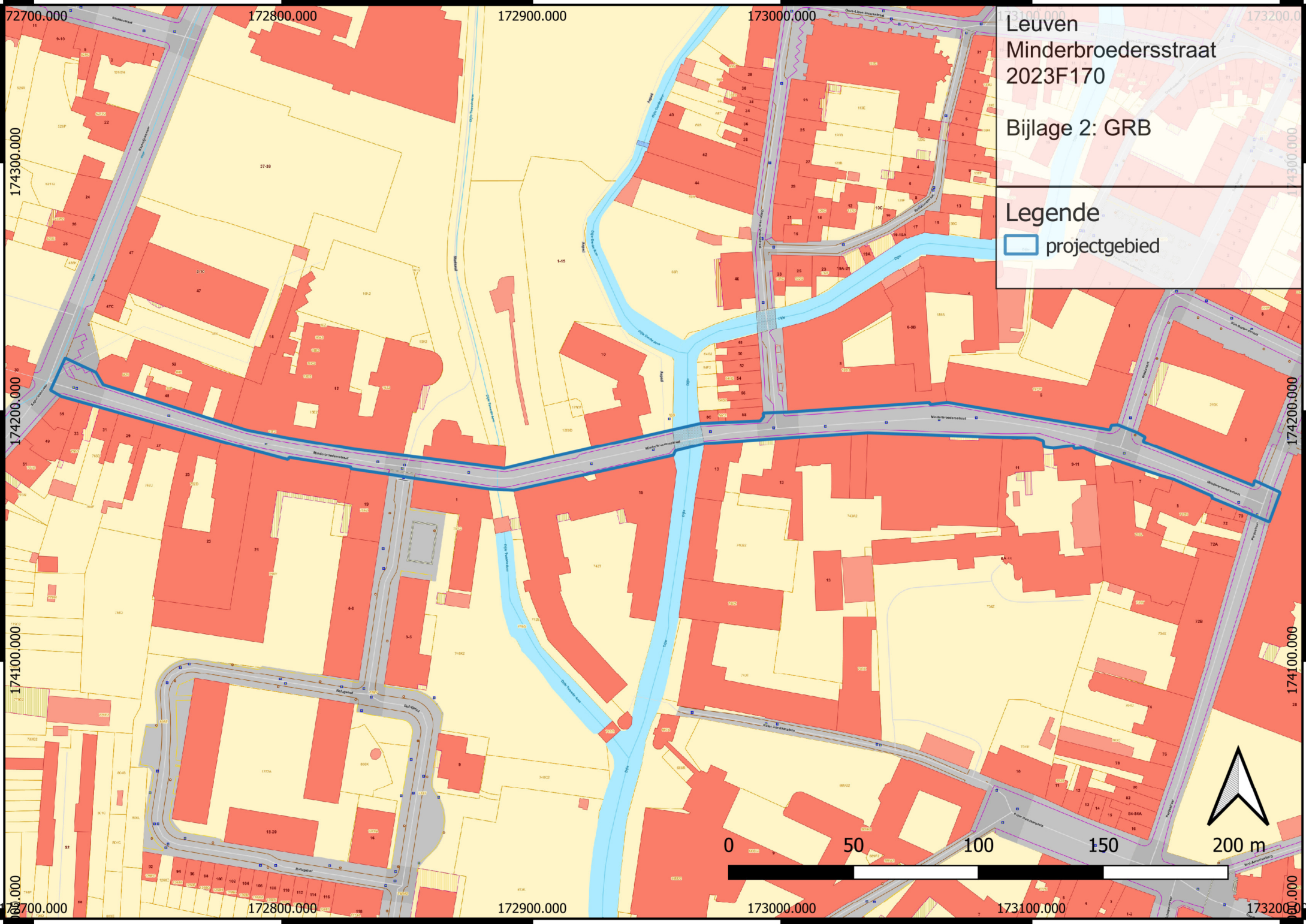


Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 1: Topografische
kaart

Legende
projectgebied

0 250 500 750 1.000 1.250 m



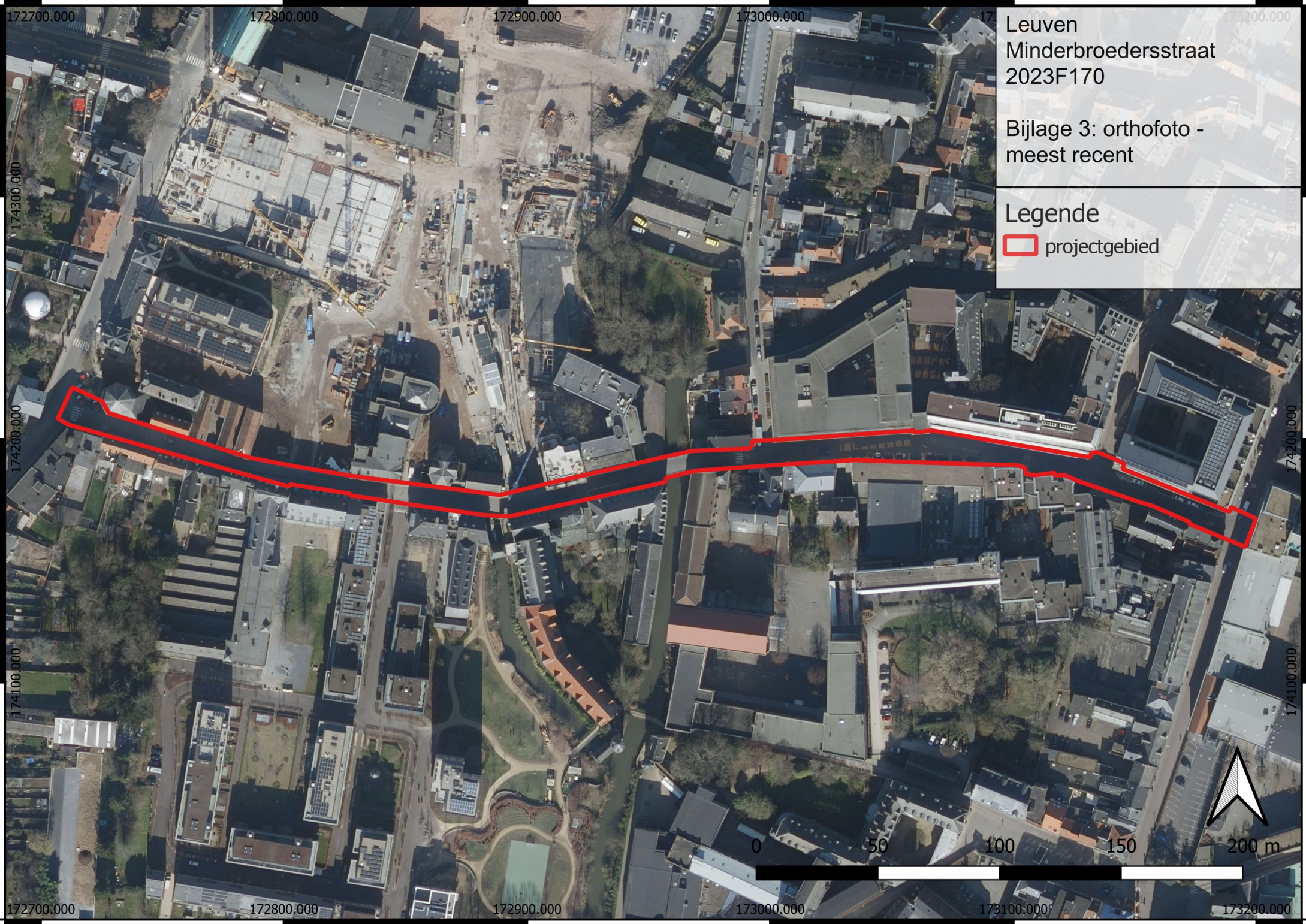
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 2: GRB

Legende

 projectgebied

0 50 100 150 200 m



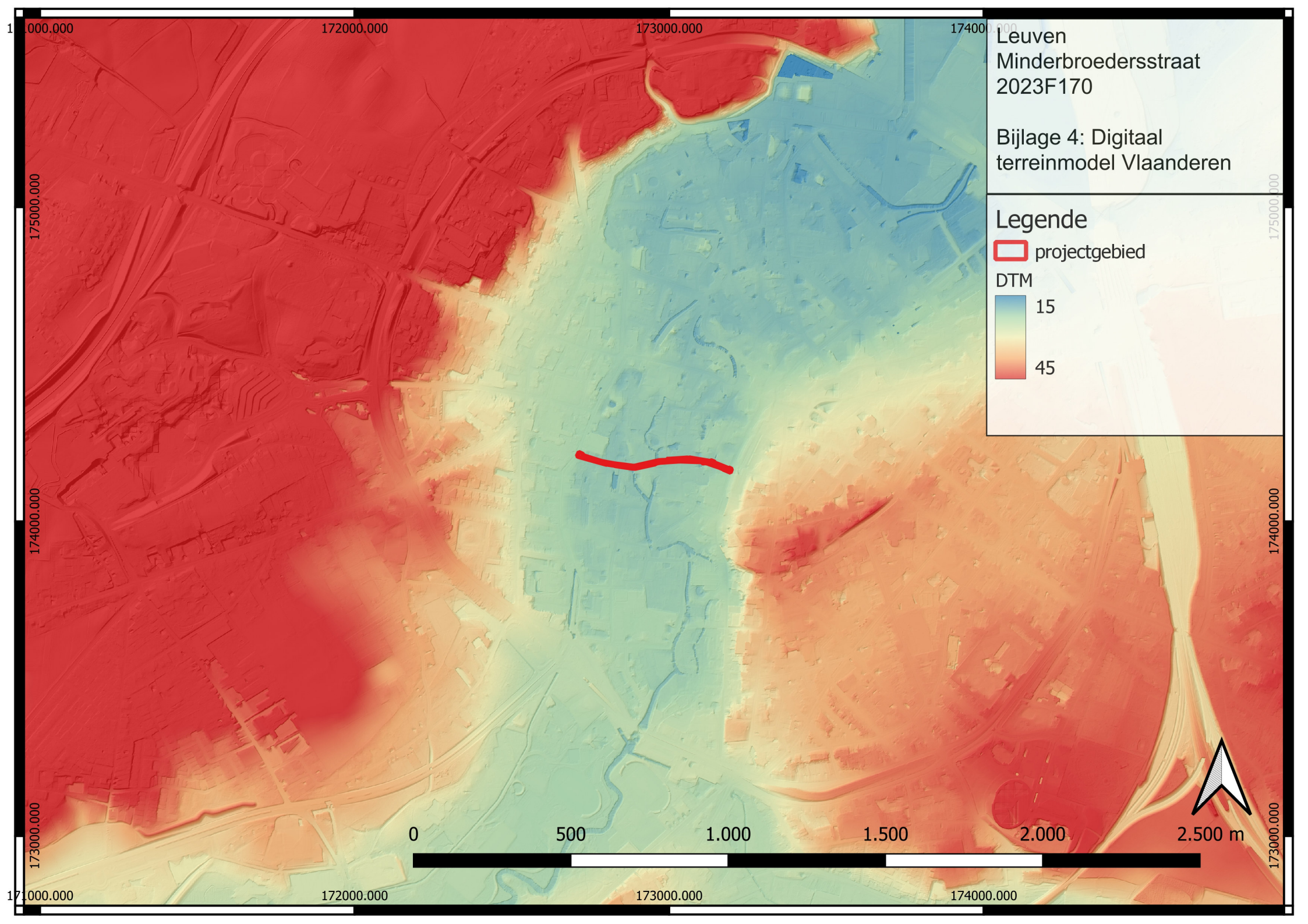
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

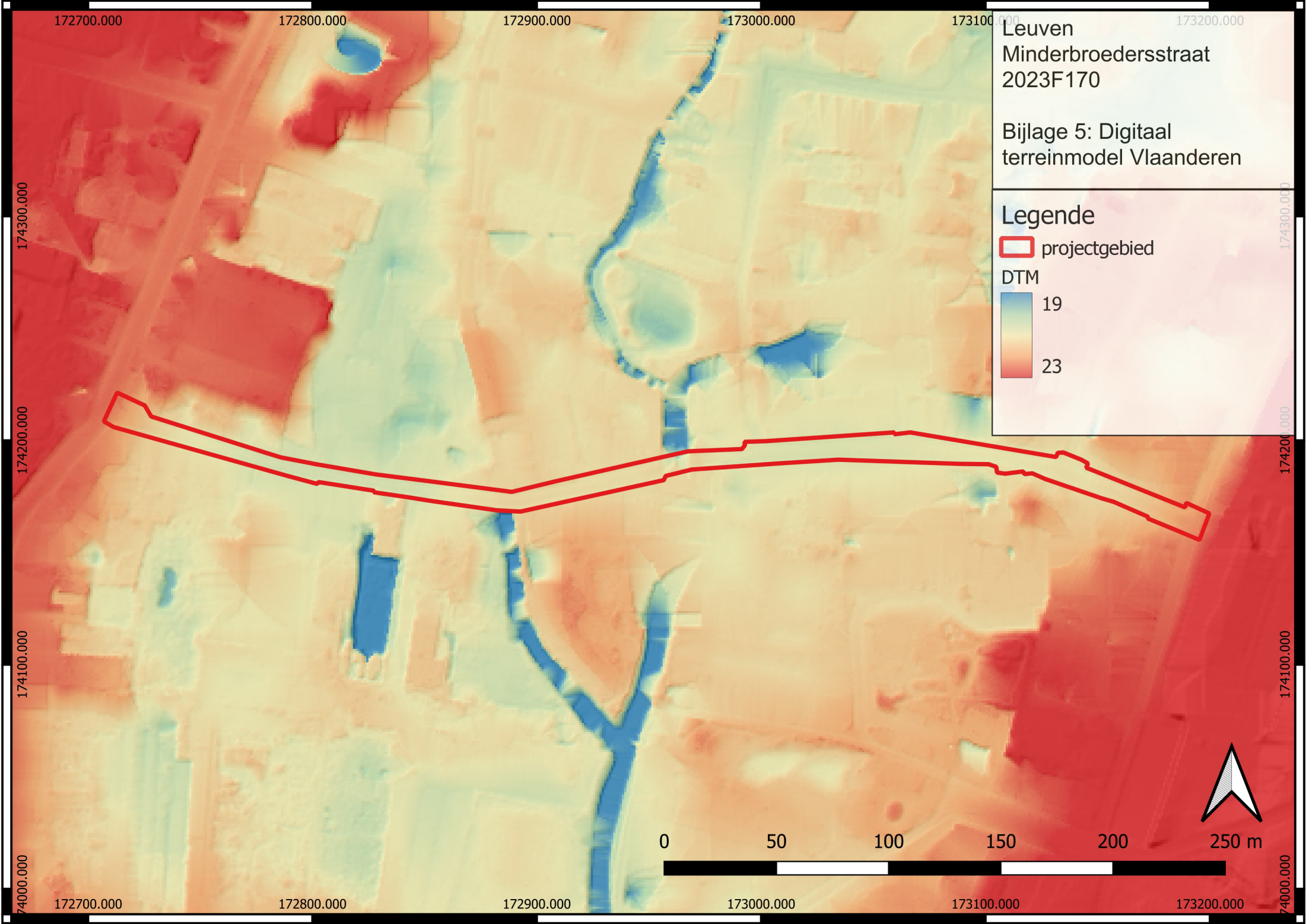
Bijlage 3: orthofoto -
meest recent

Legende

 projectgebied

0 50 100 150 200 m





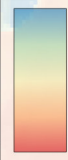
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 5: Digitaal
terreinmodel Vlaanderen

Legende

 projectgebied

DTM

 19
23



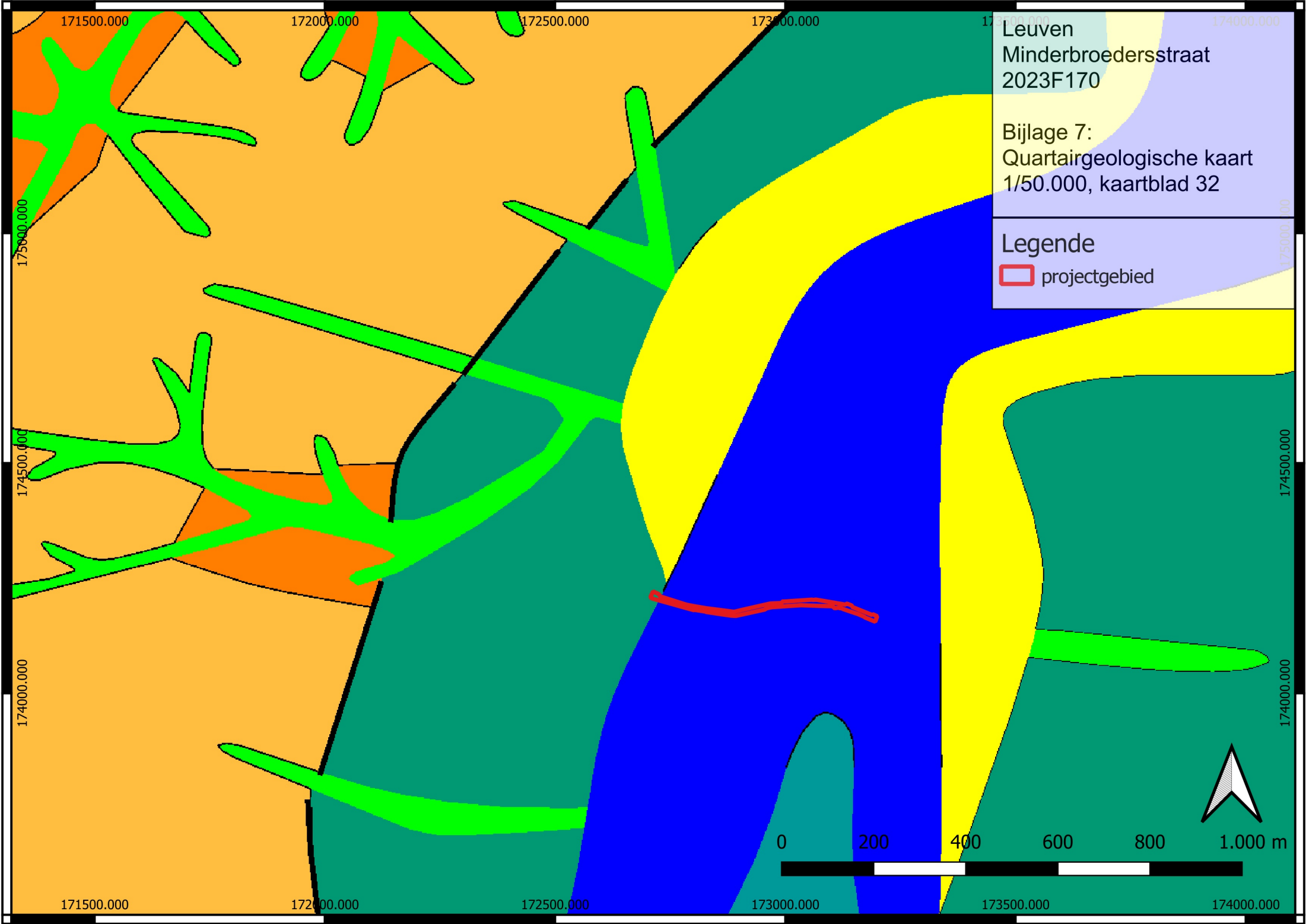
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 6: Tertiair geologische
kaart

Legende

-  projectgebied
-  Formatie van Brussel
-  Formatie van Kortrijk





Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 7:
Quartairgeologische kaart
1/50.000, kaartblad 32

Legende

projectgebied



172700.000 172800.000 172900.000 173000.000 173100.000 173200.000 173300.000

174400.000

174300.000

174200.000

174100.000

174000.000

174400.000

174300.000

174200.000

174100.000

174000.000

172700.000 172800.000 172900.000 173000.000 173100.000 173200.000 173300.000

Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 8: Villaret-kaart
(1745-1748)

Legende
villaret projectgebied

0 50 100 150 200 250 m



Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 9: Ferrariskaart
(1777)

Legende
 ferrarisprojectgebied

Legende
 projectgebied



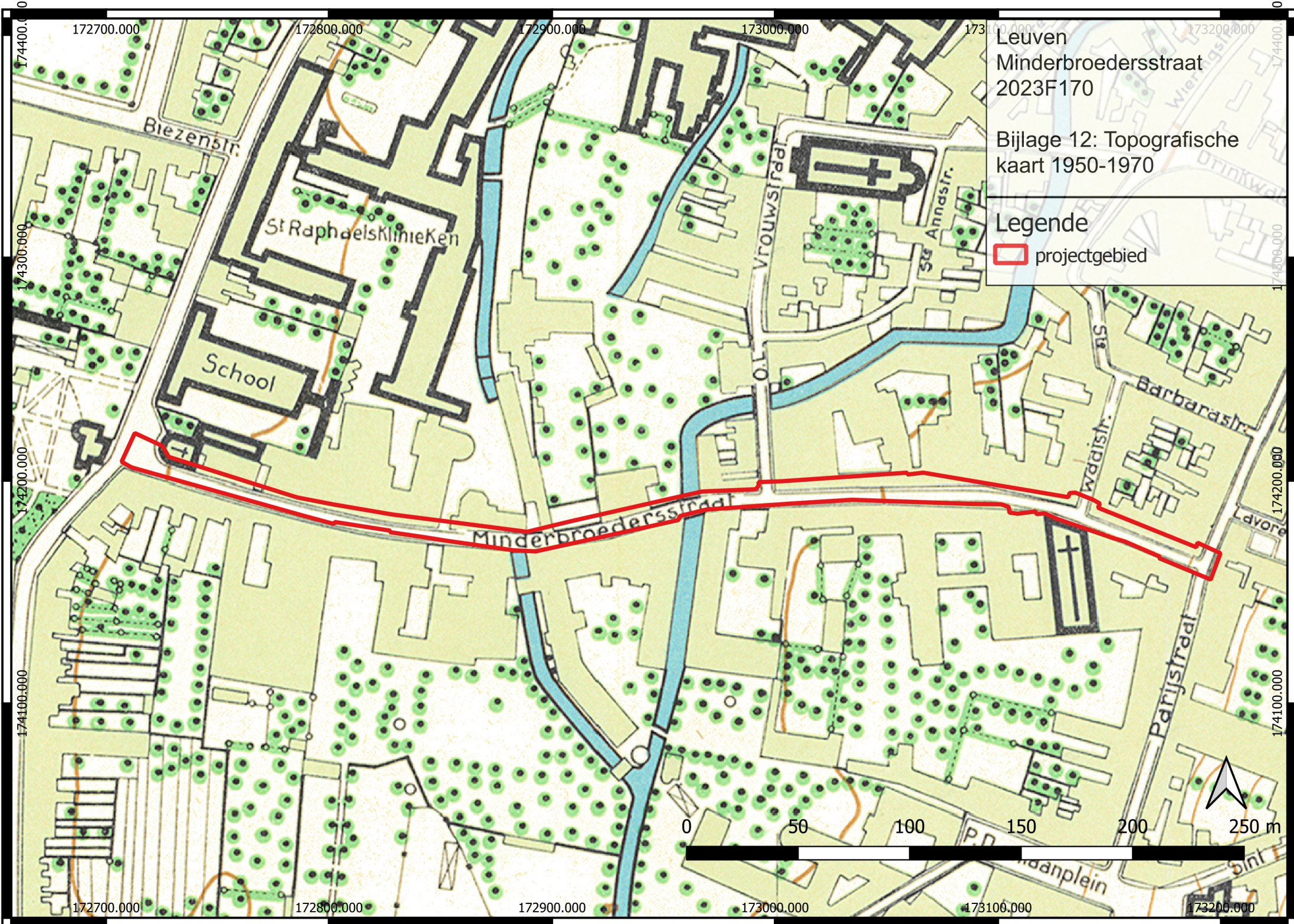


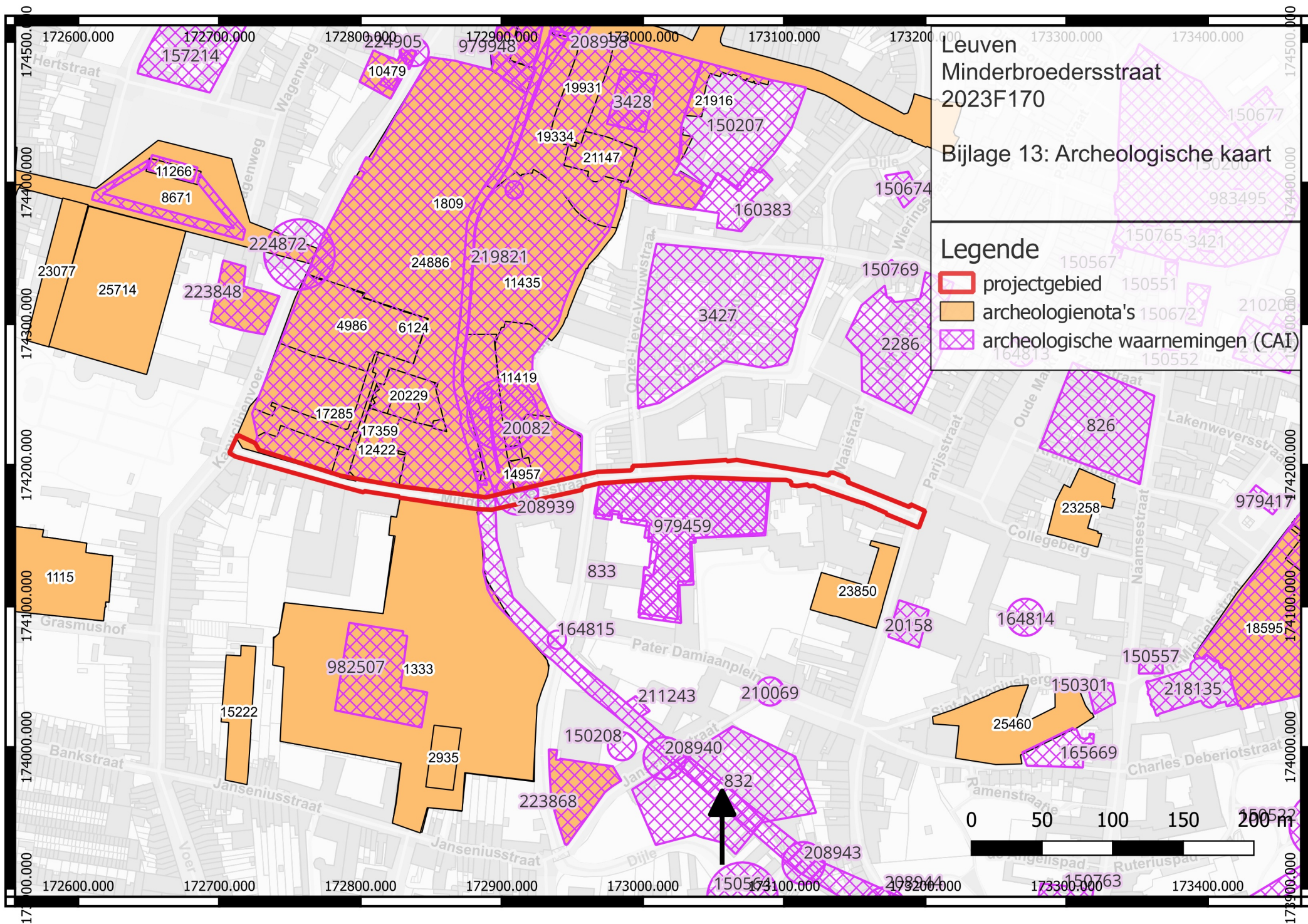
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

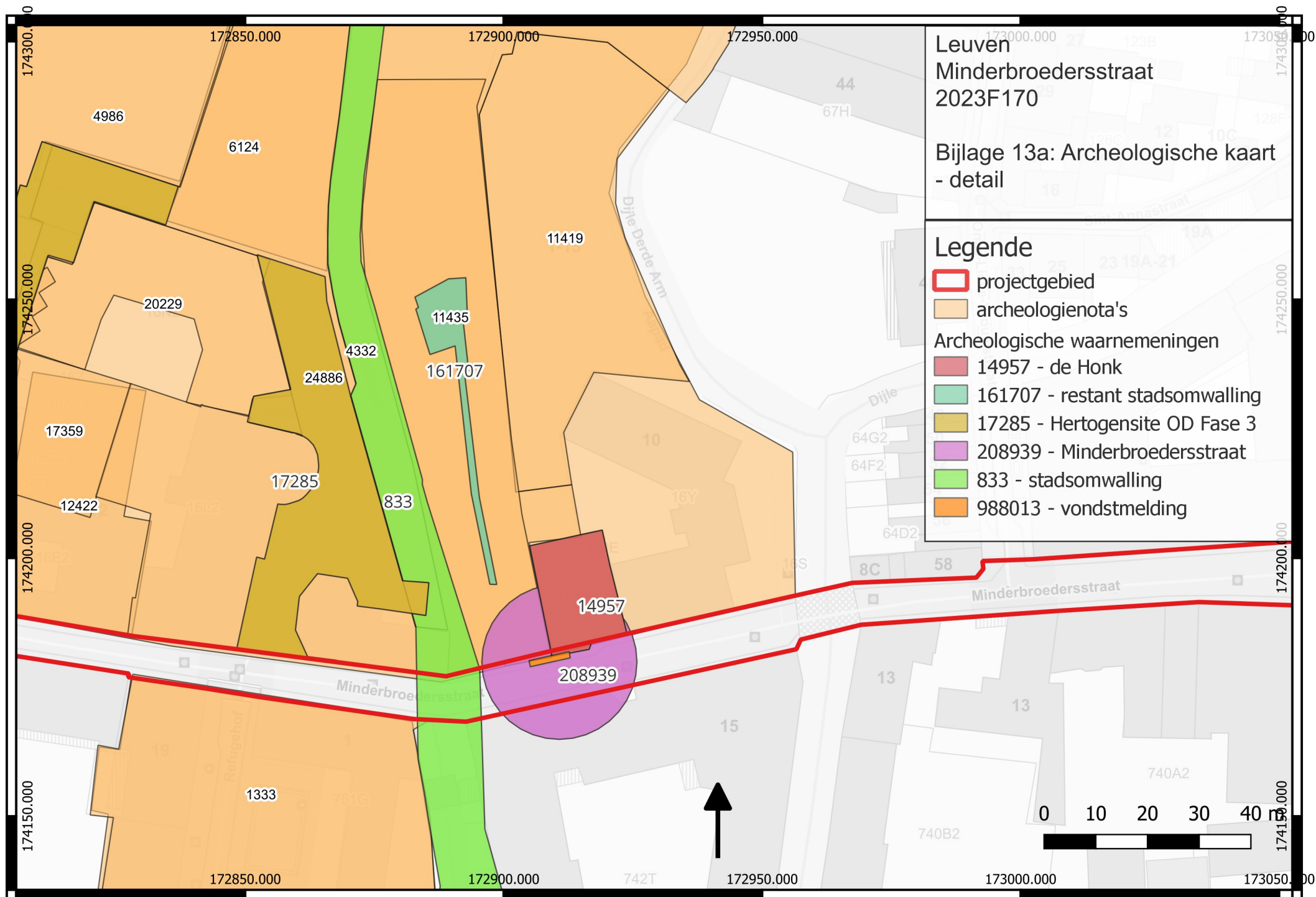
Bijlage 11: Topografische
kaart van Vandermaelen
(1846-1854)

Legende

 Vandermaelen projectgebied





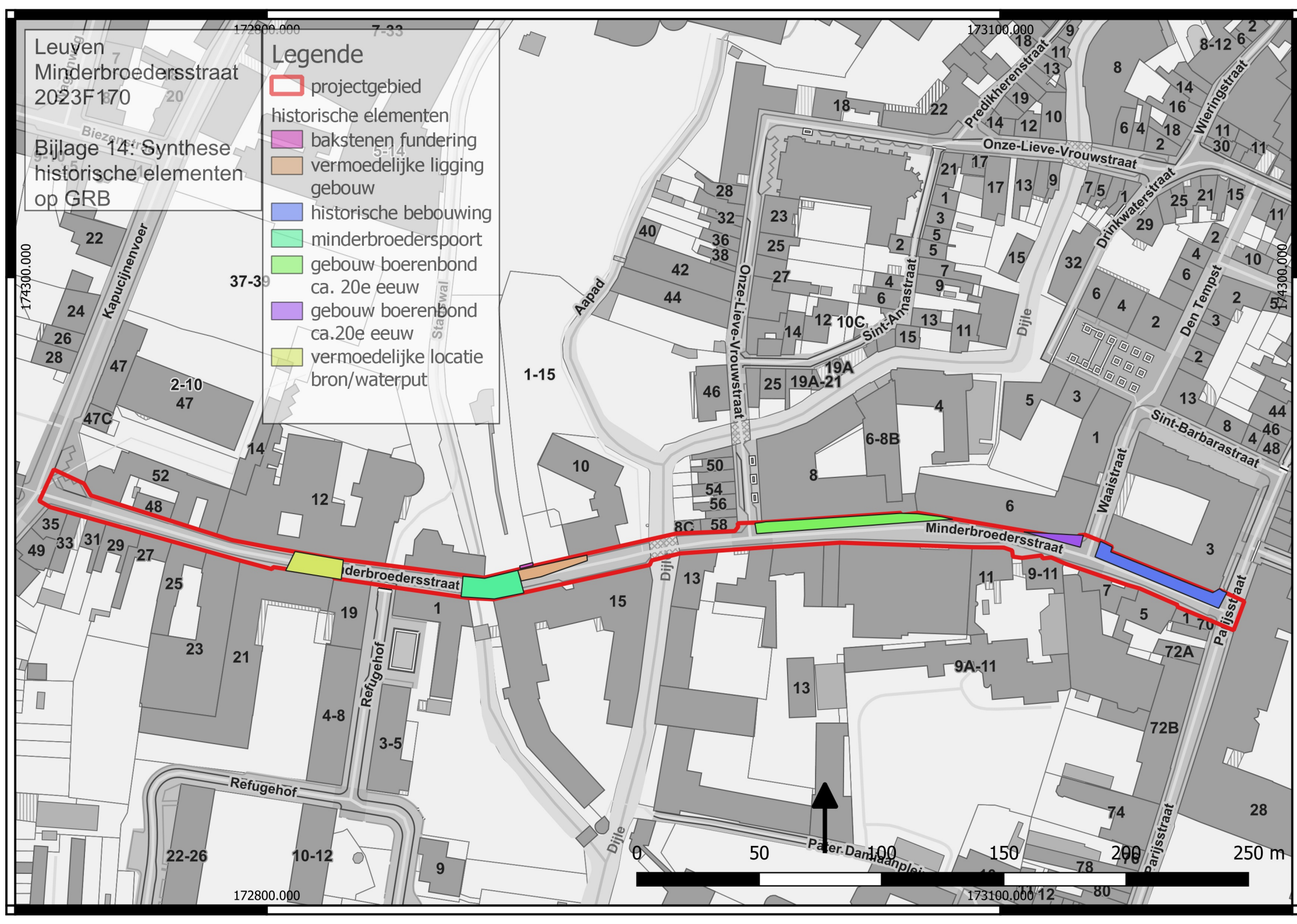


Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 14: Synthese
historische elementen
op GRB

Legende

-  projectgebied
- historische elementen
 -  bakstenen fundering
 -  vermoedelijke ligging gebouw
 -  historische bebouwing
 -  minderbroederspoort
 -  gebouw boerenbond ca. 20e eeuw
 -  gebouw boerenbond ca. 20e eeuw
 -  vermoedelijke locatie bron/waterput



173200.000

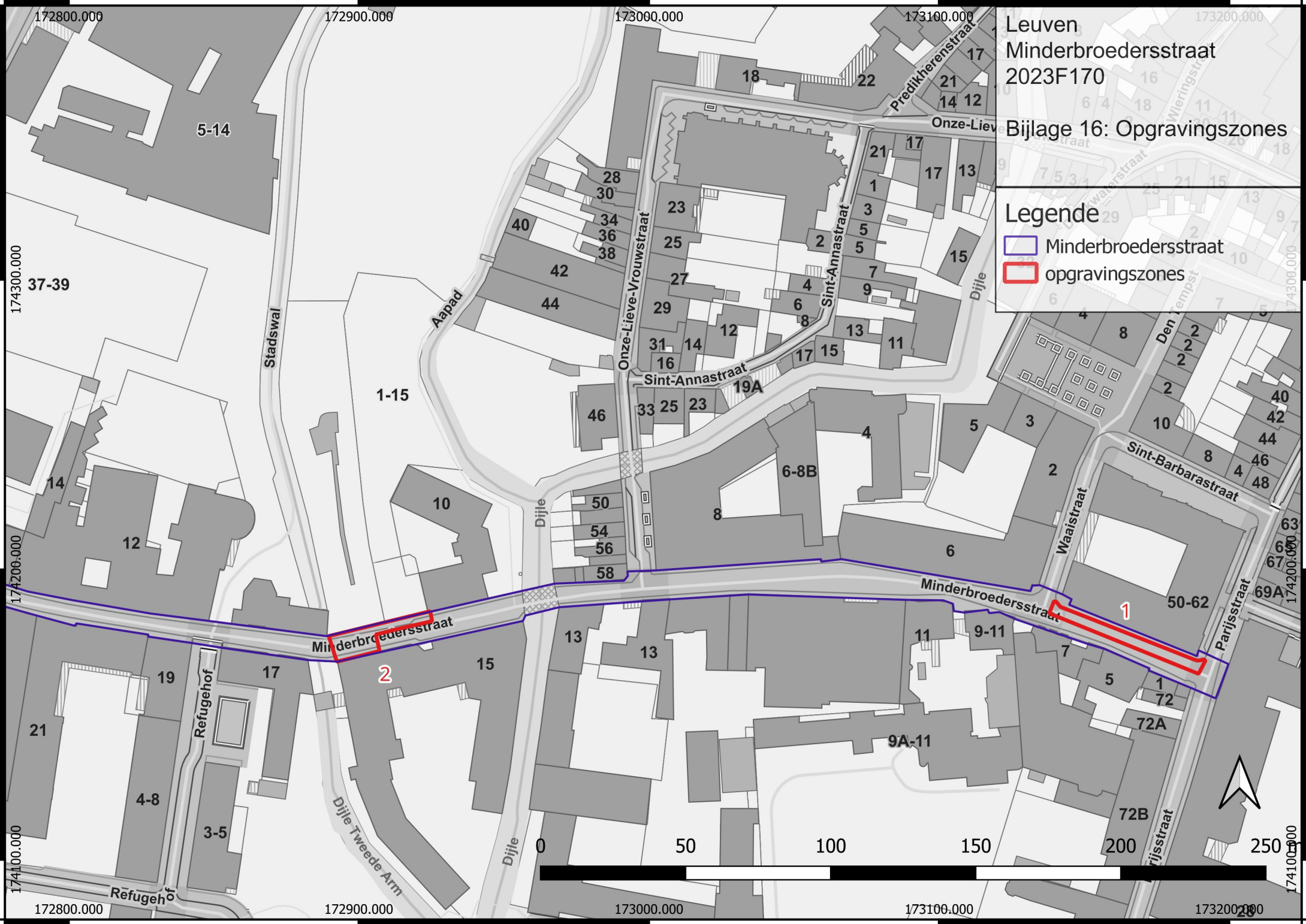
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 15: Plan van 1960 met projectgebied

Legende

 projectgebiet



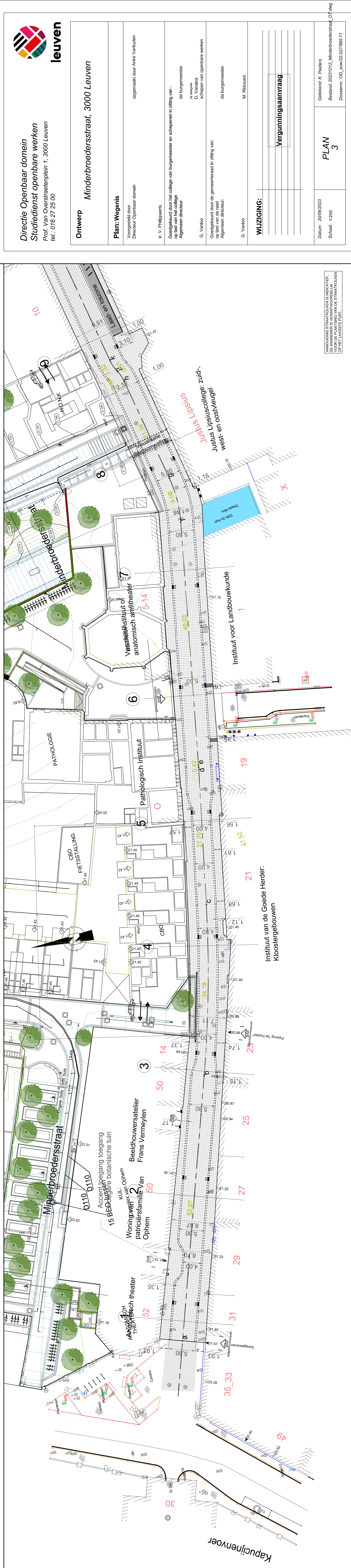
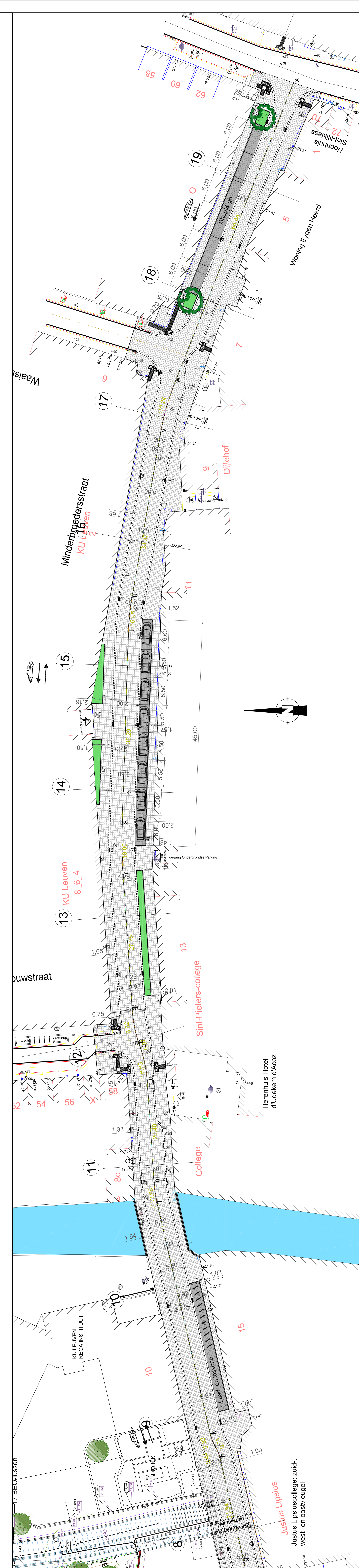


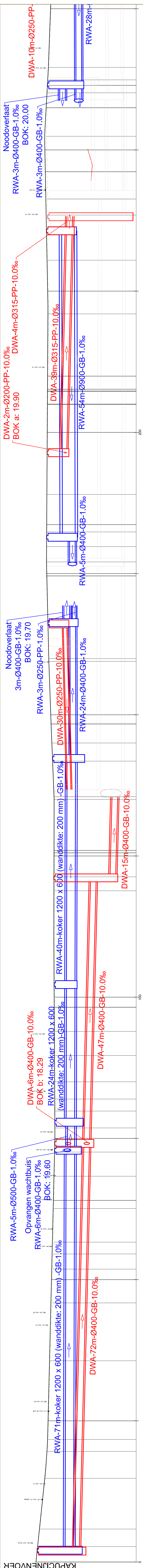
Leuven
Minderbroedersstraat
2023F170

Bijlage 16: Opgravingszones

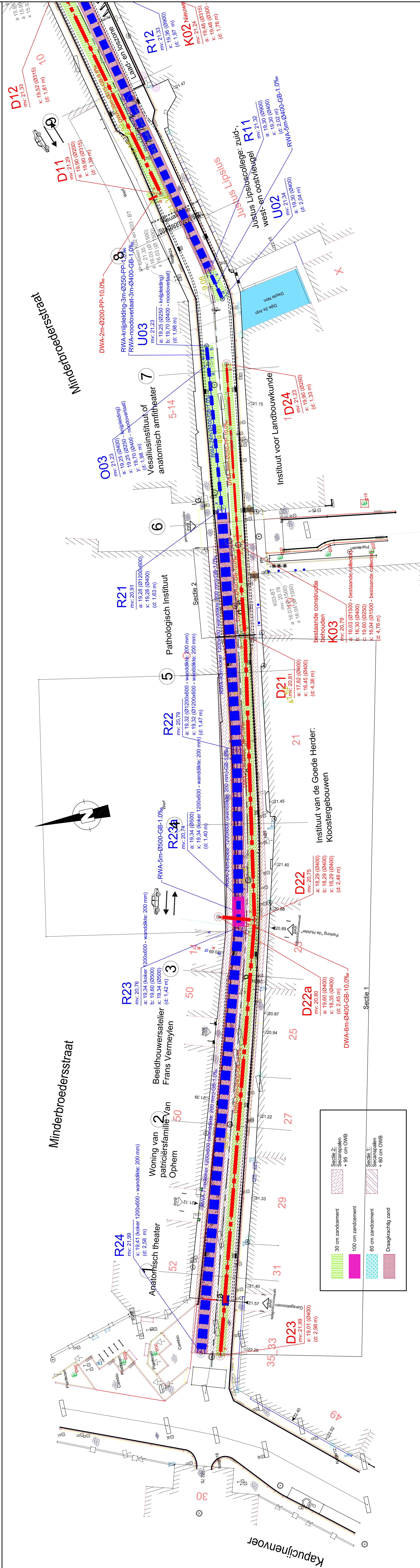
Legende

-  Minderbroedersstraat
-  opgravingszones





Profilnummer	
Bestaande hoogtes	Surfies (1)
Cumula'sanden	Surfies (1)
Ortho'troan hoogtes	OT AS Mindelbroedersstraat
Horizontal verloop	Surfies (1)
Vertical verloop	OT AS Mindelbroedersstraat
Bestaande hoogtes even zijden	OT AS Mindelbroedersstraat
Bestaande hoogtes oneven zijden	OT AS Mindelbroedersstraat

[illegible][illegible]

Directie Openbaar domein
Stuudiedienst openbare werken
Prof. Van Overstraetenplein 1, 3000 Leuven
tel.: 016 27 25 00



leuven

Ontwerp	<i>Minderbroedersstraat, 3000 Leuven</i>
Plan: Riolering - Deel 1	
Voorgesteld door: Directeur Openbaar domein	opgemaakt door: Anke Vanluyten
Ir. V. Philippaerts Gedeputeerd door het college van burgemeester en schepenen in zitting van: op last van het college Algemeen directeur	de burgemeester Ir. Elisabeth D. Vanlana schepenen van openbare werken
G. Vanloco Gedeputeerd door de gemeenteraad in zitting van: op last van de raad Algemeen directeur:	de burgemeester
G. Vanloco	M. Ridouani
WUZZIGING:	Vergunningsaanvraag
Datum: 17/11/2023 Schaal: 1/250	Getekend: K. Peeters Bestand: ACAD-20231110_Minderbroedersstraat Dossiernr.: OD_sww22.027/865.11

